

LATVIJAS
VIDES, ĢEOLOĢIJAS UN
METEOROLOĢIJAS AĢENTŪRA

**LIELUPES BASEINA APGABALA
APSAIMNIEKOŠANAS PLĀNA
VIDES PĀRSKATS**

2009

SATURS

I LIELUPES BASEINA APGABALA APSAIMNIEKOŠANAS PLĀNS	4
1.1. Plāna galvenie mērķi	4
1.2. Īss satura izklāsts.....	4
1.3. Saistība ar citiem plānošanas dokumentiem.....	9
II VIDES PĀRSKATA SAGATAVOŠANAS PROCEDŪRA	11
2.1. SIVN veikšanai lietoto galveno pamatprincipu un metožu apraksts	11
2.2. Iesaisītās institūcijas.....	12
2.3. Sabiedrības līdzdalība un rezultāti	13
III ESOŠĀ VIDES STĀVOKĻA APRAKSTS UN IESPĒJAMĀS IZMAIŅAS, JA PLĀNOŠANAS DOKUMENTS NETIKTU ĪSTENOTS	14
3.1. Piesārņojuma slodzes	14
3.1.1. Punktveida avotu radītais piesārņojums	14
3.1.2. Izklīdēto avotu radītais piesārņojums	15
3.2. Citas ietekmes	16
3.3. Ūdensobjektu ekoloģiskā kvalitāte un iespējamās izmaiņas	16
3.3.1. Upju ūdensobjekti.....	17
3.3.2. Ezeru ūdensobjekti	17
3.3.3. Pārejas ūdensobjekts.....	18
3.3.4. Pazemes ūdensobjekti.....	20
3.3.5. Iespējamās izmaiņas, ja apsaimniekošanas plāns netiek īstenots.....	20
IV VIDES STĀVOKĻIS TERITORIJĀS, KURAS PLĀNOŠANAS DOKUMENTA ĪSTENOŠANA VAR BŪTISKI IETEKMĒT	21
4.1. Vides kvalitātes mērķi	21
4.1.1. Virszemes ūdensobjektu ekoloģiskās un ķīmiskās kvalitātes mērķi	21
4.1.2. Piekrastes ūdensobjektu kvalitātes mērķi	21
4.1.3. Pazemes ūdensobjektu kvalitātes mērķi	22
4.2. Riska ūdensobjekti	22
4.3. Izņēmumi vides kvalitātes mērķu sasniegšanai	23
V AR PLĀNOŠANAS DOKUMENTU SAISTĪTĀS VIDES PROBLĒMAS	24
5.1. Vides problēmas.....	24
5.2. Aizsargājamās teritorijas	25
5.3. Baltijas jūra un Rīgas jūras līcis.....	26
VI STARPTAUTISKIE UN NACIONĀLIE VIDES AIZSARDZĪBAS MĒRĶI.....	27
6.1. Starptautiskie vides politikas dokumenti un vides aizsardzības mērķi	27
6.1.1. Starptautiskās konvencijas	27
6.1.2. Eiropas Savienības direktīvas	28
6.2. Nacionālie vides politikas dokumenti un vides aizsardzības mērķi.....	29
VII PLĀNOŠANAS DOKUMENTA UN TĀ IESPĒJAMO ALTERNATĪVU ĪSTENOŠANAS BŪTISKĀS IETEKMES UZ VIDI NOVĒRTĒJUMS	32
7.1. Tiešās un netiešās ietekmes	32
7.2. Īstermiņa, vidēji ilga un ilglaicīga ietekme.....	33
7.3. Summārās ietekmes.....	34
VIII RISINĀJUMI, LAI NOVĒRSTU VAI SAMAZINĀTU PLĀNOŠANAS DOKUMENTA UN TĀ IESPĒJAMO ALTERNATĪVU ĪSTENOŠANAS BŪTISKO IETEKMI UZ VIDI	36
IX IESPĒJAMO ALTERNATĪVU IZVĒLES PAMATOJUMS.....	37
X IESPĒJAMIE KOMPENSĒŠANAS PASĀKUMI.....	38
XI PLĀNOŠANAS DOKUMENTA ĪSTENOŠANAS IESPĒJAMĀS BŪTISKĀS PĀRROBEŽU IETEKMES NOVĒRTĒJUMS.....	39
11.1. Sadarbība ar kaimiņvalstīm	39
11.2. Iespējamais pārrobežu ietekmes novērtējums.....	39

XII PAREDZĒTIE PASĀKUMI PLĀNOŠANAS DOKUMENTA ĪSTENOŠANAS MONITORINGA NODROŠINĀŠANAI	40
XIII VIDES PĀRSKATA KOPSAVILKUMS	43

I LIELUPES BASEINA APGABALA APSAIMNIEKOŠANAS PLĀNS

1.1. Plāna galvenie mērķi

Saskaņā ar Ūdens apsaimniekošanas likumu, Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plāna mērķis ir izveidot tādu virszemes un pazemes ūdeņu aizsardzības un apsaimniekošanas sistēmu, kas:

1. veicina ilgtspējīgu un racionālu ūdens resursu lietošanu, nodrošinot to ilgtermiņa aizsardzību un iedzīvotāju pietiekamu apgādi ar labas kvalitātes virszemes un pazemes ūdeni;
2. novērš ūdens un no ūdens tieši atkarīgo sauszemes ekosistēmu un mitrāju stāvokļa pasliktināšanos, aizsargā šīs ekosistēmas un uzlabo to stāvokli;
3. uzlabo ūdens vides aizsardzību, pakāpeniski samazina arī prioritāro vielu emisiju un noplūdi, kā arī pārtrauc ūdens videi īpaši bīstamu vielu emisiju un noplūdi;
4. nodrošina pazemes ūdeņu piesārņojuma pakāpenisku samazināšanu un novērš to turpmāku piesārņošanu;
5. nodrošina pazemes ūdens resursu atjaunošanu;
6. nodrošina zemes aizsardzību pret applūšanu;
7. nodrošina Latvijas piekrastes jūras ūdeņu aizsardzību;
8. sekmē starptautiskajos līgumos noteikto mērķu sasniegšanu, lai pārtrauktu un novērstu jūras vides piesārņošanu, pārtrauktu vai pakāpeniski novērstu ūdens videi īpaši bīstamu vielu emisiju un noplūdi jūras vidē un sasniegtu tādu stāvokli, ka jūras vidē antropogēnās izcelsmes ķīmisko vielu koncentrācija ir tuva nullei, bet dabā sastopamo ķīmisko vielu koncentrācija — tuva dabā pastāvošajam fona līmenim.

1.2. Īss satura izklāsts

Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plāns ir dokuments, kas ietver ūdens vides stāvokļa analīzi, slodžu un ietekmju novērtējumu un tendenču izvērtējumu, ūdens lietotāju (sektoru) ekonomisko analīzi. Plānā definēti vides kvalitātes mērķi un sastādīta pasākumu programma mērķu sasniegšanai laika periodam līdz 2027. gadam. Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plāns sastāv no 8 nodaļām, kurās ietverta informācija, kas prasīta Latvijas likumdošanā un Ūdens struktūrdirektīvā 2000/60/EK:

Ievads

I	Vispārīgs apgabala raksturojums
II	Slodžu un ietekmju analīze
III	Ūdens izmantošanas ekonomiskā nozīmība
IV	Ūdens izmantošanas tendenču novērtējums
V	Vides kvalitātes mērķi un izņēmumi
VI	Ūdens izmantošanas izmaksu segšanas un maksājumu sistēmas analīze
VII	Pasākumu programma
VIII	Sabiedrības loma baseinu apgabalu apsaimniekošanā

Plāns izstrādāts, ņemot vērā tā lasītāju dažādās intereses, zināšanas un vajadzības. Katras nodaļas sākumā izveidots īss kopsavilkums, kurā akcentētas būtiskākās tēmas un problemātika. Lai atvieglotu informācijas uztveršanu, katrs kopsavilkums papildināts ar apkopojošu tabulu un grafisko materiālu. Plānam pievienoti 23 teksta pielikumi un 15 kartes.

Ievadā sniegts ieskats ūdens resursu apsaimniekošanā Latvijā, skaidrots upju baseinu apsaimniekošanas process un izklāstīta baseinu apsaimniekošanas plānu būtība un tapšanas norise.

I nodaļa. Vispārīgu apgabala raksturojums ietver 5 sadaļas:

1. Sociālekonomiskais raksturojums. Sadaļa ietver informāciju par administratīvo iedalījumu un iedzīvotājiem, iekšzemes kopproduktu, nozarēm un nodarbinātību. Raksturojumā uzsvērts, ka Lielupes baseina apgabals aizņem 8849,3 km² jeb 13.7% no Latvijas teritorijas. Tajā pilnībā vai daļēji ietilpst 9 rajoni un trīs republikas pilsētas. Lielākās apgabala apdzīvotās vietas ir Jūrmala, Jelgava, Dobeles, Bauska, Olaine.

Lielupes baseina apgabals nodrošina ap 8,6% no valsts IKP. Vidējais bezdarba līmenis ir aptuveni 6%, bet vidējā strādājošo mēneša bruto darba samaksa Lielupes baseina apgabalā ir nedaudz zemāka nekā vidējā valstī.

Vislielāko pievienotās vērtības daļu apgabalā nodrošina pakalpojumu nozares (62%), kas ir raksturīgi visai Latvijai kopumā. Būtiskākās no tām Lielupes baseina apgabalā ir tirdzniecība, transports un sakari, komercpakalpojumi, valsts pārvalde. Lauksaimniecība kopā ar zvejniecību, ieguves rūpniecību un enerģētiku nodrošina ap 14.9% no kopējās apgabala pievienotās vērtības.

2. Fizioģeogrāfiskais raksturojums. Kopējā Lielupes baseina apgabala platība ir 17 600 km², no tās aptuveni puse ir Lietuvas teritorijā. Sadaļā raksturots Lielupes baseina apgabala reljefs, klimats, hidroloģiskie rādītāji, ģeoloģiskā uzbūve, augsnes un dabas resursi. Būtiskākie apstākļi, kas jāņem vērā ūdens resursu plānošanā, tas, ka klimatiskie apstākļi, reljefs, augsnes un līdz ar to arī ūdens režīms Lielupes baseina apgabalā ievērojami atšķiras no blakus esošajiem apgabaliem.

3. Ūdensobjektu raksturojums. Sadaļā vēlreiz atgādināti principi, kā tiek izdalītas ūdens resursu apsaimniekošanas pamatvienības – ūdensobjekti un uzsvērtā ūdeņu tipoloģijas nozīme vides kvalitātes stāvokļa novērtēšanā un mērķu izvirzīšanā. Lielupes baseina apgabalā ietilpst 26 dabīgie upju ūdensobjekti, 12 ezeru ūdensobjekti un 7 stipri pārveidoti virszemes ūdensobjekti, kā arī viens pārejas ūdensobjekts – Rīgas līča pārejas ūdeņi Pazemes ūdeņu racionālai apsaimniekošanai tiek izdalīti pazemes ūdensobjekti. Lielupes baseina apgabalā saldūdeņu horizonti ir apvienoti 3 pazemes ūdensobjektos: A, F3 un D4.

4. Aizsargājamās teritorijas. Saskaņā ar Direktīvas 2000/60/EK prasībām, upju baseinu apsaimniekošanas plānos īpaši jāizdala aizsargājamās teritorijas. Direktīvas 2000/60/EK izpratnē par aizsargājamām teritorijām tiek uzskatītas dzeramā ūdens ņemšanas vietas, prioritārie zivju ūdeņi, peldvietas, īpaši jutīgās nitrātu teritorijas, notekūdeņu īpaši jutīgās teritorijas, kā arī īpaši aizsargājamās dabas teritorijas. Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūras interneta mājas lapā ir pieejams šo teritoriju reģistrs.

5. Ūdeņu monitorings, ūdensobjektu kvalitātes vērtējums. Sadaļā sniegta informācija par ūdens kvalitātes monitoringu – parametriem, kas tiek mērīti, biežumu, monitoringa vietām, kā arī rezultātu vērtēšanu. Atbilstoši monitoringa rezultātiem, 24 no 26 apsekotajiem upju ūdensobjektiem/SPŪO un visi 7 apsekotie ezeru ūdensobjekti/SPŪO Lielupes baseina apgabalā neatbilst labai kvalitātei / potenciālam. Virszemes ūdensobjektu ķīmiskā kvalitāte ir laba. Pazemes ūdensobjektu kvantitatīvais stāvoklis un ķīmiskā kvalitāte ir laba. Pārejas ūdensobjekta ekoloģiskā kvalitāte ir vidēja, bet ķīmiskā kvalitāte – laba. Atsevišķos gadījumos reģistrēti īpaši aizsargājamām teritorijām noteikto robežlielumu pārsniegumi.

II nodaļa. Slodžu un ietekmju analīze.

1. Punktveida piesārņojuma slodzes analīze. Sadaļā analizēta piesārņojuma slodze, ko rada komunālie un ražošanas notekūdeņi, piesārņotās vietas un noplūdes avāriju gadījumos. Analizēti dati par ~ 10 gadiem (no 1998 līdz 2007 gadam), izmantojot Valsts statistikas

pārskata “Nr.2 – Ūdens” datus, datubāzes „Naftas bāzes un degvielas uzpildes stacijas” un „Piesārņotas un potenciāli piesārņotas vietas” dati. Secināts, ka Lielupes baseina apgabalā būtiska punktveida piesārņojuma slodze ir 9 virszemes ūdensobjektos.

2. Izklīdētā piesārņojuma slodzes analīze. Izklīdētā piesārņojuma slodze iedalāma 2 veidos – fona (izskalojas no meža augsnēm) un antropogēnā (nonāk virszemes un pazemes ūdeņos no lauksaimniecības zemēm, urbānām teritorijām, atmosfēras (piesārņojums), mežistrādes areāliem u.c.). Izklīdētā antropogēnā piesārņojuma slodze Lielupes baseina apgabalā ir būtiska 7 virszemes ūdensobjektos, galvenokārt, antropogēnās fosfora slodzes dēļ, tomēr 3 ūdensobjektos (L127 *Iecava*, L143 *Lielupe*, L176 *Mūsa*) būtisku izklīdētā piesārņojuma slodzi rada gan lielā fosfora, gan slāpekļa savienojumu slodze

3. Pārrobežu piesārņojuma slodzes analīze. Lielupes baseina apgabalā 11 upju ūdensobjektos nonāk pārrobežu piesārņojums no Lietuvas. Ņemot vērā monitoringa datus par ūdensobjektu kvalitāti un ūdeņos esošo biogēno elementu apjomu, pārrobežu piesārņojuma slodze tiek vērtēta kā būtiska 10 ūdensobjektos.

Līdz šim Lietuvas teritorijas virszemes un pazemes ūdeņos nav konstatēts būtisks piesārņojums ar bīstamajām vielām.

4. Ūdeņu kvantitatīvo stāvokli ietekmējošo slodžu novērtējums. Sadaļā analizētas ūdens (virszemes un pazemes) kvantitatīvā stāvokļa izmaiņas 10 gadu garumā, novērtētas ūdens lietošanas tendences un slodzes būtiskums. Secināts, ka Lielupes baseina apgabalā ūdens ņemšana no virszemes un pazemes ūdeņiem nerada būtisku slodzi.

5. Morfoloģiskās slodzes analīze. Cilvēka veiktas fizikālās izmaiņas (hidromorfoloģiskie pārveidojumi) ūdenstecēs un ūdenstilpēs ir nepieciešamas, lai nodrošinātu atsevišķu saimnieciskās darbības veidu funkcionēšanu. Tai pat laikā tādas izmaiņas, kā regulāra gultnes padziļināšana (ostā), ūdens līmeņa svārstības, aizsprosti (HES), iztaisnotas upju gultnes un izveidoti krastu uzbērumi (polderi un upju regulējumi) rada būtisku ietekmi uz bioloģisko daudzveidību un hidroloģisko režīmu. Atsevišķos gadījumos, kad saimnieciskās darbības veids ir ekonomiski nozīmīgs tautsaimniecībā, tiek vērtēts, vai ūdensobjektiem, kur veikti būtiski morfoloģiskie pārveidojumi, jāpiešķir Stipri pārveidota ūdensobjekta statuss. (Jāsasniedz laba fizikāli ķīmiskā kvalitāte, bet ir mazāk stingri bioloģiskās kvalitātes mērķi). Būtiska morfoloģiskā slodze Lielupes baseina apgabalā pastāv 17 upju (53%) un 1 ezeru ūdensobjektā (8%), no 1 ezeru un 6 upju ūdensobjekti ir noteikti kā stipri pārveidoti ūdensobjekti.

6. Cita veida ietekmes. Sadaļā raksturots plūdu risks Lielupes baseina apgabalā. Atzīts, ka 18 virszemes ūdensobjekti var tikt apdraudēti plūdu gadījumā.

III nodaļa. Ūdens izmantošanas ekonomiskā nozīmība.

Nodaļu veido 6 sadaļas, kurās analizēti sektori, kuri Lielupes baseina apgabalā rada būtiskāko slodzi uz ūdeņiem. Sektori analizēti ne vien kā „slodzes radītājs”, bet arī to ekonomiskā un sociālā nozīmība teritorijā. Būtiskākie sektori Lielupes baseina apgabalā:

1. komunālais sektors (mājsaimniecības) – punktveida un izklīdētais piesārņojums (notekūdeņu radītājs piesārņojums ar biogēnām vielām),
2. lauksaimniecība – punktveida un izklīdētais piesārņojums (biogēno vielu notece no lauksaimniecības zemēm, kūtsmēslu krātuvēm),
3. mežsaimniecība – izklīdētais piesārņojums (biogēno vielu notece dēļ kailcirtēm un melioratīvajām darbībām),
4. apstrādes rūpniecība – punktveida piesārņojums (notekūdeņu radītājs piesārņojums ar biogēnām un bīstamām vielām),
5. hidroelektrostacijas – hidromorfoloģiskā slodze,

6. osta – hidromorfoloģiskā slodze.

IV nodaļa. Ūdens izmantošanas tendences un riska vērtējums.

Izvērtējot, vai ūdensobjekts sasniegs izvirzītos kvalitātes mērķus līdz 2015. gadam tiek ņemta vērā slodžu un ietekmju analīze, pašreizējā ūdens kvalitāte, kā arī modelēti nākotnes iespējamie attīstības scenāriji attiecībā uz dabiskajām izmaiņām un sociāli ekonomiskajām norisēm.

1.– 6. Pirmajās sešās sadaļās izstrādāti attīstības scenāriji sektoriem, kuri rada būtiskāko slodzi Lielupes baseina apgabalā.

7. Riska vērtējums. Sadaļā izvērtēts, ka, realizējot vienīgi pamata pasākumus Lielupes baseina apgabalā risks nesasniegt labu ūdens kvalitāti līdz 2015. gadam pastāv 24 upju ūdensobjektos (75%) un 7 ezeru ūdensobjektos (54%). Tādēļ slodžu samazināšanai ir nepieciešams veikt vienu vai vairākus papildu pasākumus

V nodaļa. Vides kvalitātes mērķi un izņēmumi.

1. Vides kvalitātes mērķi un to noteikšanas pamatojums. Virszemes ūdensobjektos ir jāsasniedz laba ekoloģiskā kvalitāte vai arī jānodrošina esošās kvalitātes nepasliktināšanās. Stipri pārveidotajiem ūdensobjektiem ir jāsasniedz labs / augstākais iespējamais ekoloģiskais potenciāls, bet pazemes ūdeņiem jāsasniedz laba ķīmiskā ūdens kvalitāte. Balstoties uz monitoringa datiem un īpaši izstrādātās metodikas (gadījumos, kad nav vai ir nepietiekami monitoringa dati), ir izvirzīti vides kvalitātes mērķi.

2. Upju ūdensobjekti, Stipri pārveidoti ūdensobjekti. Lielupes baseina apgabalā pirmajā plānošanas periodā noteiktie sākotnējie vides kvalitātes mērķi paredz labas ekoloģiskās kvalitātes vai potenciāla sasniegšanu vai saglabāšanu visos upju ūdensobjektos un SPŪO.

3. Ezeru ūdensobjekti, Stipri pārveidoti ūdensobjekti. Lielupes baseina apgabalā pirmajā plānošanas periodā noteiktie sākotnējie vides kvalitātes mērķi paredz labas ekoloģiskās kvalitātes vai potenciāla sasniegšanu vai saglabāšanu visos ezeru un Stipri pārveidotos ūdensobjektos.

4. Virszemes ūdensobjektu ķīmiskās kvalitātes mērķi. Visos Lielupes baseina apgabala ūdensobjektos ir jāsasniegta laba ķīmiskā kvalitāte.

5. Pārejas ūdensobjekta kvalitātes mērķi. Šobrīd pārejas ūdensobjektam diviem parametriem (vasaras hlorofila *a* koncentrācija ūdenī (mg/m^3) un vasaras Seki caurredzamība (m)) definētas nepieciešamās vērtību izmaiņas kvalitātes mērķa sasniegšanai. Pārejas ūdensobjekta ķīmiskā kvalitāte Lielupes baseina apgabalā ir vērtējama kā laba, līdz ar to kā ķīmiskās kvalitātes mērķis tiek izvirzīta esošās kvalitātes nepasliktināšanās.

6. Pazemes ūdensobjektu kvalitātes mērķi. Lielupes baseina apgabala pazemes ūdensobjektiem izvirzīts mērķis nepasliktināt esošo labo pazemes ūdeņu kvalitāti un kvantitatīvo stāvokli.

7. Izņēmumi vides kvalitātes mērķu sasniegšanā. Ja ūdensobjektā līdz 2015. gadam tehnisku, ekonomisku vai dabisku apstākļu dēļ nav iespējams sasniegt izvirzīto kvalitātes mērķi, šim ūdensobjektam tiek piemērots izņēmums kvalitātes mērķa sasniegšanai. Lielupes baseina apgabalā 15 upju ūdensobjektiem (47%) un 2 ezeru ūdensobjektiem (15%) ir piemēroti termiņa izņēmumi uz laika periodu līdz 2021 gadam (15 ūdensobjektiem) un 2027 gadam (2 ūdensobjektiem).

VI Ūdens izmantošanas izmaksu segšanas un maksājumu sistēmas analīze.

1. Ūdens izmantošanas izmaksu segšanas un maksājumu sistēmas analīze. Līdz ar 2010. gada 1. janvāri saskaņā ar Direktīvas 2000/60/EK prasībām jāstājas spēkā jaunajai Cenu politikai ūdens resursu izmantošanas jomā. Tādēļ būtiski pielietot izmaksu segšanas principu

(t.sk. vides un resursu izmaksu segšanu), dažādu ūdens izmantošanas veidu atbilstoša ieguldījuma nodrošināšana ūdens pakalpojumu izmaksās (balstoties uz ūdens izmantošanas ekonomisko analīzi un „piesārņotājs maksā” principu) un cenu politiku, kas stimulē ūdens resursu racionālu izmantošanu. Sadaļā analizēti centralizētie ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumi, individuālie ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumi un ūdens izmantošana hidroelektroenerģijas ražošanai.

2. Novērtējums par ūdens izmantotāju adekvāto ieguldījumu ūdens izmantošanas izmaksu segšanā. Sadaļā apskatīti citi no slodžu viedokļa nozīmīgi ūdens izmantošanas veidi. Lielupes baseina apgabalā tie ir lauksaimniecība, mežsaimniecība, un pretplūdu hidrotehniskās būves.

3. Priekšlikumi ūdens izmantošanas izmaksu segšanas un ūdens maksājumu sistēmas uzlabošanai. Uzliekot visiem sektoriem par pienākumu pasākumu īstenošanu to darbības dēļ izraisītās slodzes uz ūdeņiem mazināšanai, tiktu sekmēts katra sektora adekvāts ieguldījums vides izmaksu segšanā saskaņā ar „piesārņotājs maksā” principu.

Otrs veids, kā nodrošināt, lai ūdens izmantotāji dotu pienācīgu ieguldījumu izmaksu segšanā un kvalitātes mērķu sasniegšanā, ir piemērot politikas ekonomiskos instrumentus (piemēram, nodokļus vai maksājumus saistībā ar radīto slodzi vai kaitējumu ūdens videi). Sadaļā izteikti arī priekšlikumi par komunikācijas pasākumu nozīmi izmaksu segšanas uzlabošanā un taupīgas resursu izmantošanas veicināšanā.

VII Pasākumu programma.

Pasākumu programmā iekļautie pasākumi paredzēti vides kvalitātes mērķu sasniegšanai, kas būs jāievieš dažādās tautsaimniecības nozarēs. Pasākumu realizācija jāuzsāk trīs gadu laikā kopš programmas stāšanās spēkā (t.i., līdz 2012. gada 22. decembrim). Programmā iekļauti pamata un papildu pasākumi, kuru īstenošanai nepieciešami finansiāli līdzekļi, kas tādējādi skar vietējās pašvaldības, uzņēmējus, lauksaimniekus, mežsaimniekus un vietējo sabiedrību. Pamata pasākumi nodrošina ūdens apsaimniekošanas un aizsardzības politiku regulējošo ES direktīvu, kā arī Latvijas likumu un saistošo noteikumu ieviešanu, nosakot prasību minimumu. Papildu pasākumi nodrošina vides kvalitātes mērķu sasniegšanu, ja to nevar paveikt ar pamata pasākumu palīdzību.

1. Pamata pasākumi. Sadaļā raksturoti pamata pasākumi, kas izriet no Latvijas normatīvajos aktos pārņemto 11 direktīvu nosacījumiem, tādējādi nodrošinot ūdeņu un sugu un biotopu aizsardzību, piesārņojuma samazināšanu un kontroli. Identificēti pamata pasākumi, lai nodrošinātu ūdens izmantošanas izmaksu segšanas un „piesārņotājs maksā” principu īstenošanu, prasību izpildi dzeramā ūdens ieguvei izmantotiem ūdeņiem, prasību izpildi ūdens ieguves un līmeņa uzstādīšanas kontrolei, prasību izpildi piesārņojošo vielu izplūžu kontrolei, prasību izpildi tiešām izplūdēm pazemes ūdeņos, prasību izpildi attiecībā uz prioritārajām vielām, prasību izpildi nejaušu negadījumu dēļ radušos piesārņojuma novēršanai vai samazināšanai un prasību izpildi jūras ūdeņu piesārņojuma palielināšanās novēršanai.

2. Papildus pasākumi vides kvalitātes mērķu sasniegšanai. Viena no būtiskākajām Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plāna sadaļām, kurā raksturoti un definēti papildus pasākumi gan nacionālā mērogā, gan ūdensobjektu (attiecīgi pagastu un uzņēmumu) līmenī lauksaimniecības, mežsaimniecības, komunālajam sektoram. Paredzēti pasākumi arī hidromorfoloģisko slodžu samazināšanai un izveidots kopsavilkums par pasākumiem tiem ūdensobjektiem, kuriem piemēroti izņēmumi.

3. Priekšlikumi par papildus pasākumu finansējuma avotiem. Tā kā speciāls finansējums pasākumu programmas ieviešanai nav paredzēts, plānojot sektoriem paredzētos cita veida finansiālos atbalstus (gan nacionālos, gan ES), būtu nepieciešams ņemt vērā arī ūdens kvalitātes mērķus un to sasniegšanai nepieciešamos papildus pasākumus, piemēram, ieviešot papildus vērtēšanas kritērijus vai finansiālā atbalsta saņemšanas nosacījumus projektiem, kas pretendē uz finansējuma saņemšanu.

Sadaļā apskatīti iespējamie finansējuma avoti komunālajam sektoram, lauksaimniecības nozarei, mežsaimniecības nozarei, hidroenerģētikas, navigācijas un hidrotehnikas sektoriem.

4. Informācija par citiem plāniem un programmām Lielupes baseinu apgabalam. Sadaļā uzskaitīti Lielupes baseina apgabalam saistošie nacionālie plāni un programmas, kā arī īstenotie projekti vides kvalitātes uzlabošanas jomā.

VIII Sabiedrības loma baseinu apgabalu apsaimniekošanā.

Nodaļa ir izstrādes stadijā, un tiks pilnveidota pēc sabiedriskās apspriešanas noslēgšanās. Šeit ir iekļauta informācija par Lielupes baseina apgabala konsultatīvās padomes sastāvu un funkcijām – konsultatīvā padome ir koordinējoša institūcija, kuras darbības mērķis ir saskaņot valsts iestāžu, pašvaldību, nevalstisko organizāciju, kā arī uzņēmēju (komersantu) un citu interešu grupu intereses jautājumos, kas saistīti ar vides kvalitātes mērķu sasniegšanu attiecīgajā apgabalā. Nodaļā ir iekļauta arī informācija par jau notikušām sanāksmēm un aptauju par būtiskiem ūdenssaimniecības jautājumiem.

1.3. Saistība ar citiem plānošanas dokumentiem

Izstrādātais Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plāna projekts ir saistīts ar vairākiem Eiropas Savienības un nacionālā līmeņa plānošanas dokumentiem. Nozīmīgākais no Eiropas Savienības politikas dokumentiem ir Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2000/60/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā (Ūdens struktūrdirektīva). Plānošanas dokumenta pasākumu sadaļā ir ņemtas vērā arī citu direktīvu nosacījumi, un tādējādi arī virkne Latvijas Republikas normatīvo aktu nosacījumu.

Svarīgākie politikas plānošanas dokumenti, kas tieši skata ūdens apsaimniekošanas jautājumus:

- **Nacionālais vides politikas plāns 2004. – 2008. gadam**, kurā sniegts vides komponentu raksturojums, minētas būtiskākās problēmas un vides politikas mērķi. Plāns nosaka mērķus un paredz rīcības praktiski visās vides aizsardzības jomās, t.sk., gaisa, ūdeņu, augšņu un bioloģiskās daudzveidības aizsargāšanā. Izstrādes noslēguma stadijā ir **Vides politikas pamatnostādnes 2009. – 2015. gadam**, kurā arī ir paredzētas rīcības ūdens kvalitātes uzlabošanai, turklāt pirmais rīcības virziens ir visu 4 upju baseinu apsaimniekošanas plānu izstrāde, nosakot katram ūdensobjektam sasniedzamos vides kvalitātes mērķus un nodrošināt pasākumu programmu izstrādi šo mērķu sasniegšanai.
- **Plūdu riska novērtēšanas un pārvaldības nacionālās programmas 2008.-2015.gadam** (apstiprināta ar MK 2007. gada 20. decembra rīkojumu Nr.830) mērķis ir izveidot tādu ūdeņu aizsardzības sistēmu, kas sekmētu plūdu ietekmes samazināšanu, kā arī tādu plūdu radītu apdraudējumu izvērtēšanas un pārvaldības sistēmu, lai mazinātu ar Kopienā notikušiem plūdiem saistītu nelabvēlīgo ietekmi uz cilvēku veselību, vidi, kultūras mantojumu un saimniecisko darbību.
- **Rīcības programmas prioritāro zivju ūdeņu un peldūdeņu piesārņojuma samazināšanai un kvalitātes nodrošināšanai** (apstiprināta ar MK 13.04.2004. rīkojumu Nr.232) mērķis ir samazināt prioritāro zivju ūdeņu un peldūdeņu piesārņojumu un nodrošināt to kvalitātes atbilstību normatīvajos aktos noteiktajām prasībām.
- **Rīcības programmas komunālo notekūdeņu un bīstamo vielu radītā virszemes ūdeņu piesārņojuma samazināšanai** (apstiprināta ar MK 31.03.2004. rīkojumu Nr.81) mērķis ir sasniegt virszemes ūdeņu labu kvalitāti, novēršot to tālāku piesārņošanu un pakāpeniski samazinot esošo piesārņojumu, ko rada komunālo notekūdeņu un ļoti bīstamo un bīstamo vielu emisijas.

- *Rīcības programmas īpaši jutīgām teritorijām, uz kurām attiecas paaugstinātas prasības ūdens un augsnes aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem (apstiprināta ar MK 18.03.2004. rīkojumu Nr.163) mērķis ir samazināt un novērst tālāku ūdens un augsnes piesārņojumu ar nitrātiem, kuri cēlušies no lauksaimnieciskās darbības.*

II VIDES PĀRSKATA SAGATAVOŠANAS PROCEDŪRA

Vides pārskats ir sagatavots saskaņā ar saskaņā ar likumu par „Ietekmes uz vidi novērtējumu” un Ministru kabineta 23.03.2004. noteikumiem Nr. 157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums”.

Saskaņā ar likuma “Par ietekmes uz vidi novērtējumu” mērķi, stratēģiskajam novērtējumam, kas veicams pirms galīgā lēmuma par plānošanas dokumenta apstiprināšanu pieņemšanas, ir jānodrošina, ka novērtēšanas gaitā iegūtā informācija sekmēs tāda plānošanas dokumenta pieņemšanu, kura īstenošanas rezultātā nelabvēlīgā ietekme uz vidi būs novērsta vai iespējami samazināta. Līdz ar to, pirmkārt, nepieciešamība veikt plānošanas dokumentu stratēģisko novērtējumu izriet no piesardzības principa, kas paredz negatīvo ietekmju izvērtēšanu vēl pirms galīgā lēmuma pieņemšanas.

Stratēģiskā ietekme uz vidi novērtējums – turpmāk tekstā SIVN – tiek veikts, lai novērtētu, novērstu vai samazinātu plānošanas dokumenta iespējamo nelabvēlīgo ietekmi uz vidi – plānošanas dokumenta īstenošanas izraisītas tiešas vai netiešas pārmaiņas vidē, kuras ietekmē vai var ietekmēt cilvēku, viņa veselību un drošību, kā arī bioloģisko daudzveidību, augsnī, gaisu, ūdeni, klimatu, ainavu, materiālās vērtības, kultūras un dabas mantojumu, jo sevišķi īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, un visu minēto jomu mijiedarbību.

SIVN izstrāde ir vērsta uz vides aspektu integrāciju plānošanas dokumentā, nodrošinot, ka Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plāna izstrādes procesā iespējamā ietekme uz vidi, kas sagaidāma saistībā ar Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plāna īstenošanu, tiek savlaicīgi identificēta un noteikta, kā arī ņemta vērā, apstiprinot un ieviešot plānošanas dokumentu. Tāpēc svarīga nozīme ir ciešā plānošanas dokumenta un SIVN izstrādātāju sadarbība.

2.1. SIVN veikšanai lietoto galveno pamatprincipu un metožu apraksts

SIVN izstrādē tika izmantoti šādi vides politikas veidošanas un ieviešanas pamatprincipi:

- piesardzības princips – ir pieļaujams ierobežot vai aizliegt darbību vai pasākumu, kurš var ietekmēt vidi vai cilvēku veselību, bet kura ietekme nav pietiekami izvērtēta vai zinātniski pierādīta, ja aizliegums ir samērīgs līdzeklis, lai nodrošinātu vides vai cilvēku veselības aizsardzību.
- novēršanas princips – persona, cik iespējams, novērš piesārņojuma un citu videi vai cilvēku veselībai kaitīgu ietekmju rašanos, bet, ja tas nav iespējams, novērš to izplatīšanos un negatīvās sekas
- ilgtspējības princips – esošajām un nākamajām paaudzēm nodrošina kvalitatīvu vidi, līdzsvarotu ekonomisko attīstību, racionālu dabas, cilvēku un materiālo resursu izmantošanu, kā arī dabas un kultūras mantojuma saglabāšanu
- atklātības princips – sabiedrība tiek informēta par plānošanas dokumenta pieejamību un iespēju izteikt savu viedokli;

SIVN procesā tika izmantotas šādas **metodes**:

- informācijas analīze – tika analizēti Lielupes upju baseina apgabala plāns un tā pielikumi, attiecīgie normatīvie akti, vides politikas plānošanas dokumenti, ūdens kvalitātes monitoringa dati un cita pieejamā informācija;
- diskusijas un konsultācijas – tikšanās ar plāna izstrādes ekspertiem, lai pārrunātu SIVN rezultātus, kā arī sadarbojoties ar valsts institūcijām – Vides pārraudzības valsts biroju, Vides ministriju un citām institūcijām.
- sabiedriskā apspriešana.

Stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma gaitā analizēti vides aspekti un problēmas Plānošanas dokumentā paredzēto pasākumu īstenošanas gadījumā. Pamatojoties uz definētajām vides problēmām un ņemot vērā Latvijā definētos vides aizsardzības mērķus, tika izvērtētas Plānošanas dokumenta īstenošanas iespējamās ietekmes uz vidi un sagatavots Vides pārskata projekts.

Stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējumā izmantota kombinētās metodes – vides mērķu metode, ietekmes novērtējuma metode un vides stāvokļa novērtējuma metode. Izvērtējumā tiek ņemti vērā gan Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plāna projektā iekļautie vides kvalitātes mērķi, gan arī pasākumi, kas paredzēti šo mērķu sasniegšanai.

Nākamais solis Vides pārskata galīgās versijas izstrādei būs Vides pārskata projekta nodošana sabiedriskajai apspriešanai, vienlaicīgi iesniedzot to Vides pārraudzības valsts biroja noteiktajām institūcijām un organizācijām atzinuma sniegšanai. Pamatojoties uz sabiedriskās apspriešanas gaitā saņemtajiem ieteikumiem, komentāriem un aizrādījumiem, Vides pārskata projekts tiks pilnveidots, veicot tajā atbilstošus labojumus un papildinājumus, un tiks izstrādāta Vides pārskata galīgā versija.

2.2. Iesaistītās institūcijas

Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plāna izstrādātājs ir V/A „Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra”. Šis Plānošanas dokuments līdz 2009. gada 22. decembrim tiks apstiprināts ar Ministru Kabineta rīkojumu.

Saskaņā ar 2004. gada 23. marta MK not. Nr.157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” 9.punktā noteikto, Vides pārskata izstrādātājs konsultējas ar Vides pārraudzības valsts biroju par institūcijām un organizācijām, kurām nosūtīt plānošanas dokumenta un vides pārskata projektu, lai saņemtu priekšlikumus un komentārus par iespējamo pārrobežu ietekmi un par paredzētajiem kompensēšanas pasākumiem, ja tādi nosakāmi saskaņā ar likumu „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”.

Tā kā Lielupes upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāna izstrādātājiem ir regulāra sadarbība ar Lietuvas atbildīgajām institūcijām, tad SIVN izstrādes procesā papildus konsultācijas nav veiktas.

Plānošanas dokumentā nav paredzētas darbības, kuru īstenošana varētu radīt tiešu negatīvu ietekmi uz Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju tīklā *Natura 2000* ietvertajām teritorijām.

Vides pārraudzības valsts biroja 2009. gada 15. jūnija vēstulē Nr.7-02/965 ietverts norādījums Plānošanas dokumenta Vides pārskata projektu nosūtīt šādām institūcijām un organizācijām komentāru un priekšlikumu saņemšanai:

- LR Zemkopības ministrijai;
- LR Satiksmes ministrijai;
- LR Ekonomikas ministrijai;
- LR Veselības ministrijai;
- LR Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijai;
- Latvijas Pašvaldību savienībai.

2009. gada 9. jūnijā tiks uzsākta Vides pārskata sabiedriskās apspriešanas procedūra. Vides pārskata projekts tiks ievietots LVĢMA un Vides ministrijas interneta mājas lapās (www.lvgma.gov.lv, www.vidm.gov.lv). Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plāna projekts bija pieejams LVĢMA mājas lapā, arī Vides ministrijas interneta mājas lapā tika

iekļauta saite uz šo Plānošanas dokumentu. Paziņojums par sabiedriskās apspriešanas norisi ievietots LVĢMA interneta mājas lapā, Vides ministrijas interneta mājas lapā, nodots publicēšanai Vides pārraudzības valsts biroja interneta mājas lapā, kā arī publicēts laikrakstā „Latvijas Vēstnesis”.

Plānošanas dokumenta – Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plāns – Vides pārskata sabiedriskā apspriešana notiks laika posmā no 2009. gada 9. jūnija līdz 2009. gada 20. jūlijam. 2009. gada 12. jūnijā tiks organizēta Upju baseinu apsaimniekošanas Konsultatīvās padomes sēde, kurā tiks iepazīstināts arī ar Vides pārskata projektu.

2.3. Sabiedrības līdzdalība un rezultāti

Šī sadaļa tiks papildināta pēc sabiedriskās apspriešanas noslēgšanās.

III ESOŠĀ VIDES STĀVOKĻA APRAKSTS UN IESPĒJAMĀS IZMAIŅAS, JA PLĀNOŠANAS DOKUMENTS NETIKTU ĪSTENOTS

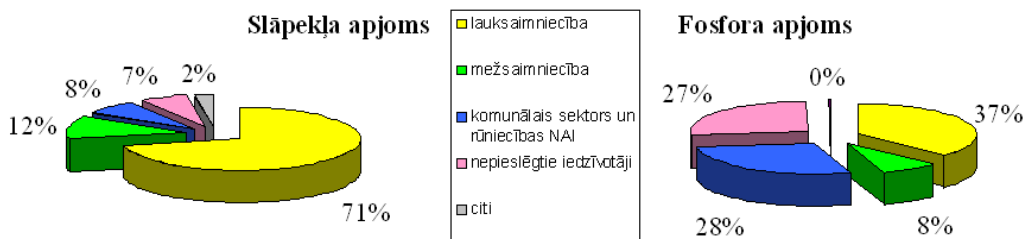
Vielu notece vidē ir dabīgs process, un dabiskas izcelsmes vielu noteci labai raksturīgās koncentrācijas dēvē par fona jeb dabisko piesārņojumu. Kopumā no Lielupes baseina apgabalā radušās fosfora slodzes aptuveni piektā daļa – 19% ir dabiskas izcelsmes, un gandrīz puse no radušās slāpekļa slodzes – 43% ir dabiskas izcelsmes. Tas nozīmē, ka lielākā vērtība biogēno elementu samazināšanā Lielupes baseina apgabalā jāpievērš fosfora apjomam, jo īpaši vietās, kur kvalitāte ir sliktā tieši dēļ fosfora koncentrācijas ūdenī, tomēr slāpekļa samazināšana varētu sagādāt lielākas grūtības sakarā ar lielo dabiskās noteces ietekmi.

Lielupes baseina apgabalā pastāv dažādi slodžu veidi, kas ietekmē gan ūdeņu fizikāli ķīmisko, gan ekoloģisko stāvokli. Visbūtiskāko ietekmi uz ūdeņu kvalitāti rada punktveida un izkliedētais piesārņojums, proti, nepietiekami attīrītu notekūdeņu novadīšana dabiskajās ūdenstilpnēs un ūdenstecēs, kā arī uzkrāto fosfora un slāpekļa savienojumu izskalošanās no lauksaimniecības/ mežsaimniecības teritorijām, rada ūdens eutrofikāciju, kas tādējādi negatīvi ietekmē zivju resursus un samazina arī bioloģisko daudzveidību. Savukārt, pazemes ūdeņus visvairāk ietekmē no piesārņotajām vietām nākošais piesārņojums, kam bieži vien ir vēsturiska izcelsme, piemēram, bīstamo atkritumu izgāztuves.

Pie piesārņojuma jāmin arī par ļoti būtisku uzskatāmā pārrobežu piesārņojuma ietekme (10 ūdensobjektos), jo no kopējās baseina apgabala teritorijas aptuveni puse atrodas Lietuvā, kur ir ļoti intensīva lauksaimniecība. Ūdens kvalitāti Lielupes baseina apgabala upēs var ietekmēt Lietuvā novadītais piesārņojums, t.sk. arī dažādu avāriju gadījumā, piem., 2006. gadā Ceraukstes upē Lietuvas teritorijā noplūda virca, kā rezultātā tika piesārņots grāvis un Ceraukste līdz Grenctālei. Tika konstatēta zivju bojāeja, tomēr upes ūdens parauga analīze neuzrādīja bīstamu piesārņojumu.

3.1. Piesārņojuma slodzes

Vislielāko ietekmi uz virszemes ūdeņu kvalitāti rada punktveida piesārņojuma avoti, kā arī no antropogēnā izkliedētā piesārņojuma avotiem nākošais kopējais fosfors un slāpekļis. Nozīmīgākie virszemes ūdeņu piesārņojuma avoti ar slāpekļa savienojumiem ir notece no aramzemēm, bet vislielāko apjomu ar fosfora savienojumiem vidē rada iedzīvotāju novadītie notekūdeņi (skat. 3.1. attēlu). Biogēno elementu – slāpekļa un fosfora – ietekme uz ūdeņiem novērojama gan iekšzemes ūdeņos, gan jūrā.

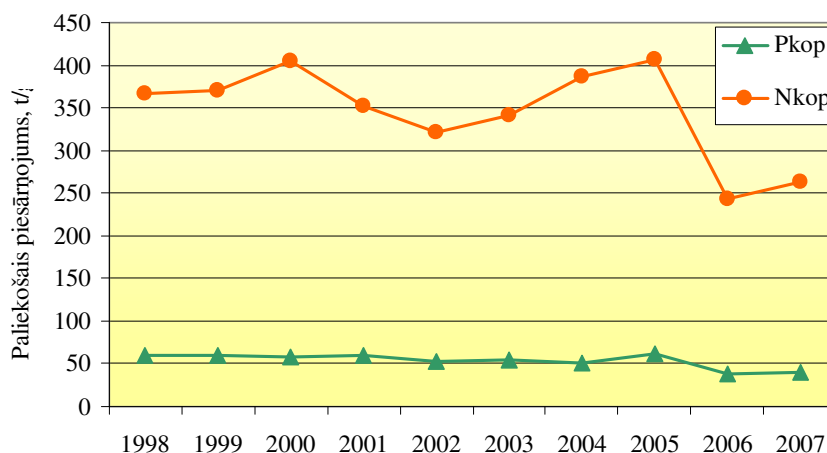
3.1. attēls. Antropogēni radītā slāpekļa un fosfora avotu sadalījums

3.1.1. Punktveida avotu radītais piesārņojums

Punktveida piesārņojums virszemes ūdeņos nonāk, galvenokārt, ar novadītajiem notekūdeņiem. Notekūdeņu radītā slodze ir būtiska baseina vidusdaļā esošajos ūdensobjektos, kur izvietotas lielākās pilsētas vai kuros ir liels apdzīvoto vietu blīvums, jo lielāko piesārņojumu pēc apjoma un piesārņojošo vielu koncentrācijas rada komunālais sektors un tādas ražošanas nozares, kā lauksaimniecība, pārtikas produktu un dzērienu ražošana, tabakas

izstrādājumu ražošana, koksnes un koka izstrādājumu ražošana, papīra un mēbeļu ražošana. Dažos gados AS „Olaines ķīmiski – farmaceitiskā rūpnīca” notekūdeņos pēc attīrīšanas kā paliekošais piesārņojums ir konstatēti smagie metāli – hroms, kadmijs, cinks, savukārt, lielāko pilsētu – Jūrmalas, Dobeles, Bauskas, Jelgavas, Olaines pilsētu – komunālās saimniecības un arī dažu ražošanas uzņēmumu notekūdeņu dūņās ir konstatēti smagie metāli. Tomēr saskaņā ar pieejamajiem datiem, tie nerada būtisku ietekmi uz ūdensobjektu ķīmisko kvalitāti.

Notekūdeņu apjoms Lielupes baseina apgabalā kopš 1998. gada nedaudz samazinās, un arī vidē novadītā slāpekļa un fosfora apjomi nedaudz samazinās (skat. 3.2. attēlu). Ar centralizēti savāktajiem un attīrītajiem notekūdeņiem virszemes ūdeņos kopumā tiek novadīti 28% baseina apgabalā antropogēni radušās fosfora slodzes un 8% antropogēni radušās slāpekļa slodzes (skat. 3.1. attēlu). Notekūdeņi rada būtisku ietekmi uz virszemes ūdeņiem 4 ūdensobjektos.

3.2. attēls. Vidē nonākošais slāpekļa un fosfora apjoms, t/g

Pie punktveida avotiem vēl jāmin arī lauksaimniecības radītais piesārņojums no mēslu krātuvēm lielo fermu tuvumā, tomēr pašā Plānošanas dokumentā šis aspekts nav pietiekami sīki analizēts.

Savukārt, pazemes ūdeņus vistiešāk ietekmē piesārņotās vietas, īpaši Jelgavas, Jūrmalas un Olaines pilsētu apkārtnē, kur ir virkne punktveida gruntsūdeņu piesārņojuma areālu, kas izveidojušies ap emisijas avotiem (galvenokārt, degvielas uzpildes stacijām un naftas bāzēm) un rada būtisku slodzi uz pazemes ūdeņu kvalitāti. Visvairāk piesārņoto vietu pēc skaita Lielupes baseina apgabalā ir naftas bāzes un degvielas uzpildes stacijas (30 piesārņotas vietas). Tāpat daudzviet nozīmīgu piesārņojumu rada tieši vēsturiski piesārņotās vietas, piemēram, rūpniecības atkritumu izgāztuves („Kosmoss”, Olaines šķidro toksisko atkritumu izgāztuve), bijušie militārie objekti (Misas un Tīsas raķešu bāzes) u.c. Lielupes baseina apgabalā par būtisku šāda veida slodzi ir atzīta 8 ūdensobjektos.

3.1.2. Izkliedēto avotu radītais piesārņojums

Izkliedētais piesārņojums vidē nonāk nevis vienā konkrētā punktā, bet no plašākas teritorijas, piemēram, lietus un sniega kušanas ūdeņiem notekot no apdzīvotām vietām, lauksaimniecības zemēm un ceļiem. Lielupes baseina apgabalā, saskaņā ar modelēšanas rezultātiem, lielākais antropogēni radītā slāpekļa un fosfora apjoms ūdeņos nonāk no lauksaimnieciskās darbības – attiecīgi 71% un 37%. Tāpat lielu daļu izkliedētā fosfora rada iedzīvotāju centralizēti nesavāktie un neattīrītie notekūdeņi (skat. 3.1. attēlu). Tādējādi galvenā loma izkliedētā piesārņojuma samazināšanā būs labas saimniekošanas prakses ieviešana lauksaimniecības zemēs, kā arī turpmākā ūdenssaimniecības infrastruktūras attīstība apdzīvotajās vietās (t.sk. centralizētās ūdensapgādes un kanalizācijas tīklu paplašināšana, alternatīvie risinājumi

individuālo notekūdeņu apsaimniekošanai). Izklīdētā antropogēnā piesārņojuma slodze ir būtiska 7 Lielupes baseina apgabala ūdensobjektos galvenokārt antropogēnās fosfora slodzes dēļ, tomēr 3 ūdensobjektos (L127 *Iecava*, L143 *Lielupe*, L176 *Mūsa*) būtisku izklīdētā piesārņojuma slodzi rada gan lielā fosfora, gan slāpekļa savienojumu slodze.

3.2. *Citas ietekmes*

Pie citām ietekmēm minamas hidromorfoloģiskās izmaiņas un plūdu apdraudējums. Netieši ūdens kvalitāti var ietekmēt arī cilvēku izraisītās morfoloģiskās izmaiņas upēs un ezeros. Tādas izmaiņas kā regulāra gultnes padziļināšana (ostā), ūdens līmeņa svārstības, iztaisnotas upju gultnes un izveidoti krastu uzbērumi (polderi un upju regulējumi) rada būtisku ietekmi uz bioloģisko daudzveidību un hidroloģisko režīmu, hidroelektrostaciju aizsprosti ir šķērslis zivju populāciju izplatībai.

Lielupes baseina apgabalā atrodas 18 mazās HES, 1 osta, 26 polderi, 29 ūdensobjektos ir regulētas mazās upes. Kopumā morfoloģiskās izmaiņas ir tik būtiski ietekmējušas 1 ezeru un 6 upju ūdensobjektus, ka tie atzīti par stipri pārveidotiem ūdensobjektiem. Vēl 11 citos upju ūdensobjektos arī ir vērojama morfoloģisko izmaiņu lielā ietekme. Vislielāko ietekmi uz upju kvalitāti rada veiktie upju regulējumi, kur daudzviet upes ir vairāk līdzīgas grāvjiem.

Viena no lielākajām problēmām ir šo morfoloģisko pārveidojumu ietekmes apmēru noteikšana, jo līdz šim Latvijā valstiskā mērogā nav izstrādāti kritēriji, kas ļautu definēt morfoloģisko pārveidojumu nozīmi.

Savukārt, plūdi var ietekmēt ne tikai ūdens kvalitāti, bet arī sekmēt morfoloģiskās izmaiņas, piemēram, ja teritorijas aizsardzībai tiek izveidotas aizsargātas sistēmas – polderi, krastu uzbērumi u.c. Lielupes baseina apgabalu ietekmē jūras uzplūdi, upju baseinu noteces un cilvēku darbības izraisīti plūdi. Jūras vētru uzplūdi ietekmē piekrasti – Rīgas un Jūrmalas teritorijas, kā arī Babītes ezeru. Lielupes lejtece un Babītes ezers veido vienotu plūdu apdraudētu hidrogrāfisku sistēmu, kurā darbojas kombinēti plūdu cēloņi: gan jūras uzplūdi Rīgas jūras līcī, gan pali un vasaras – rudens plūdi Lielupes baseinā.

Upju baseinu noteces plūdu apdraudējums skar tādas upes kā Iecava, Misa, Garoze, Svēte, Tērvete, Auce, Platone, Vircava, Sesava, Svitene, Vecbērze, Driksa, Lielupe, kā arī Velna grāvi, Slokas ezeru, Babītes ezeru. Lielā daļā Lielupes lejteces teritorijas un ap Babītes ezeru applūšanai pakļauto teritoriju ir izbūvēti polderi, kas samazina applūšanas risku. Savukārt, cilvēku radītās jeb antropogēni izraisītās plūdu apdraudētās teritorijas ir saistītas ar polderiem un mazajām HES, tā Piejūras zemienē Salas pagastā iedzīvotāju pasargāšanai no plūdiem ir pieņemti saistošie noteikumi, kas paredz, ka visā pagasta teritorijā dzīvojamās mājas grīdas nulles atzīme nedrīkst būt zemāka par 2,40 m v.j.l. HES aizsprostu pārraušanas gadījumā teritorijas applūšanas risks Lielupes upju baseina apgabalā ir mazo HES kaskādēs Bērzes upē, Svētes upē, Platones upē un Dienvidsusējas upē.

3.3. *Ūdensobjektu ekoloģiskā kvalitāte un iespējamās izmaiņas*

Kopumā, Lielupes baseina apgabala ūdeņu kvalitāte ir salīdzinoši sliktāka kā citos baseinu apgabalos, jo Lielupe visā tās garumā (arī Lietuvas teritorijā) plūst pa teritoriju, kas intensīvi tiek izmantota lauksaimniecībai. Latvijas daļā lielākais virszemes ūdensobjektu īpatsvars ar ļoti sliktu ekoloģisko kvalitāti / potenciālu ir novērojams Lielupes baseina apgabala centrālajā, rietumu un dienvidu daļā, kur ir augsts lauksaimniecības zemju īpatsvars un jūtama pārrobežu vielu pārnese ietekme. Lielupes baseina apgabala centrālajā daļā arī ir vislielākā notekūdeņu ietekme uz virszemes ekosistēmām, jo šeit atrodas vairākas lielas pilsētas.

Ūdensobjektu ekoloģisko kvalitāti nosaka gan bioloģiskie (fitoplanktons, augstākie augi, zivis, u.c.), gan fizikāli ķīmiskie parametri, piemēram, skābekļa saturs ūdenī, bioķīmiskā skābekļa patēriņš BSP₅, kopējā slāpekļa un kopējā fosfora koncentrācijas u.c.

Saskaņā ar Ūdens struktūrdirektīvu un Ūdens apsaimniekošanas likumu, ūdensobjekta kopējā ekoloģiskā kvalitāte tiek noteikta pēc sliktākā rādītāja.

Plānošanas dokumenta izstrādes brīdī virszemes ūdens kvalitātes monitoringa dati bija pieejami par 20 (no 26) upju ūdensobjektiem, 6 (no 12) ezeru ūdensobjektiem un visiem 7 SPŪO. Atbilstoši monitoringa rezultātiem, Lielupes baseina apgabalā ir 18 upju, 6 ezeru ūdensobjekti un 7 SPŪO, kas neatbilst labai ekoloģiskai kvalitātei / potenciālam. Dati apkopoti par laika periodu no 2004. līdz 2007. gadam.

3.3.1. Upju ūdensobjekti

18 upju ūdensobjekti un 6 SPŪO Lielupes baseina apgabalā neatbilst labai kvalitātei, vēl par 4 ir izdarīts eksperta pieņēmums, ka tajos ir vidēja kvalitāte. Visbiežākais vidējas, sliktas un ļoti sliktas kvalitātes cēlonis ir biogēno elementu (N_{kop} un P_{kop}) augstā koncentrācija. Lielupes baseina apgabalā vidēju, sliktu vai ļoti sliktu ūdens kvalitāti monitoringa dati uzrāda Lielupes baseina apgabala centrālajā, rietumu un dienvidu daļā, kur ir augsts lauksaimniecības zemju īpatsvars un jūtama pārrobežu vielu pārneses ietekme (skat. 3.3. attēlu).

No visiem 26 upju ūdensobjektiem tikai 4 ūdensobjektos ir laba kvalitāte, pie tam 2 no tiem nav monitoringa datu (ir izdarīts eksperta pieņēmums).

3.1. tabulā parādīti kvalitātes kritēriji, pēc kuriem Lielupes baseina apgabala upju ūdensobjektos būtu laba/ augsta kvalitāte.

3.1. tabula. Kvalitātes parametri ar labu/ augstu kvalitāti upju ūdensobjektos

Parametrs	Ūdensobjekti ar labu/ augstu kvalitāti 2004. – 2007. g.	
	Skaits	%
Vid. O_2	24	75
BSP ₅	25	78
N/ NH_4	25	78
N_{kop}	3	9
P_{kop}	21	66
Saprotības indekss	22	69

2006.-2008. g. bīstamo un īpaši bīstamo vielu monitorings īstenots sešos Lielupes baseina apgabala upju ūdensobjektos – uz Vecslocenes (L102), Lielupes (L107, L143), Tērvetes (L120), Mēmeles (L159) un Mūsas (L176) upēm. Kopumā nav konstatēts neviens gada vidējās koncentrācijas robežlielumu pārsniegums, tādējādi upju ūdensobjektu ķīmiskā kvalitāte Lielupes baseina apgabalā ir novērtēta kā laba.

3.3.2. Ezeru ūdensobjekti

Uz plānošanas dokumenta brīdi Lielupes baseina apgabalā bija pieejami monitoringa dati par 6 (no 12) ezeru ūdensobjektiem un 1 SPŪO, bet par pārējiem izdarīts eksperta vērtējums (skat. 3.3. attēlu). Laba kvalitāte noteikta tikai 3 ezeru ūdensobjektos (Slokas, Lielaucis un Viņaukas). ~ 77 % ezeru ūdensobjektu Lielupes baseina apgabalā neatbilst labai kvalitātei, un visbiežākais vidējas, sliktas un ļoti sliktas ūdens kvalitātes iemesls ezeros ir augsta hlorofila *a* koncentrācija un fitoplanktona biomasa, jo salīdzinoši seklo ezeru ūdens uzsilst vasarā, un tajā veidojas labvēlīgi apstākļi fitoplanktona savairošanai. Ir arī vairāki ezeru ūdensobjekti, kuros neviens parametrs neatbilst labai kvalitātei, piemēram, E040 Garais ezers un E032SP Babītes ezers.

3.2. tabulā parādīti kvalitātes kritēriji, pēc kuriem Lielupes baseina apgabala ezeru ūdensobjektos būtu laba/ augsta kvalitāte.

3.2. tabula. Kvalitātes parametri ar labu/ augstu kvalitāti ezeru ūdensobjektos

Parametrs	Ūdensobjekti ar labu/ augstu
-----------	------------------------------

	kvalitāti 2004. – 2007. g.	
	Skaitis	%
N _{kop}	5	38
P _{kop}	7	54
Seki disks	3	23
Hlorofils a	5	38
Fitoplanktons	3	23

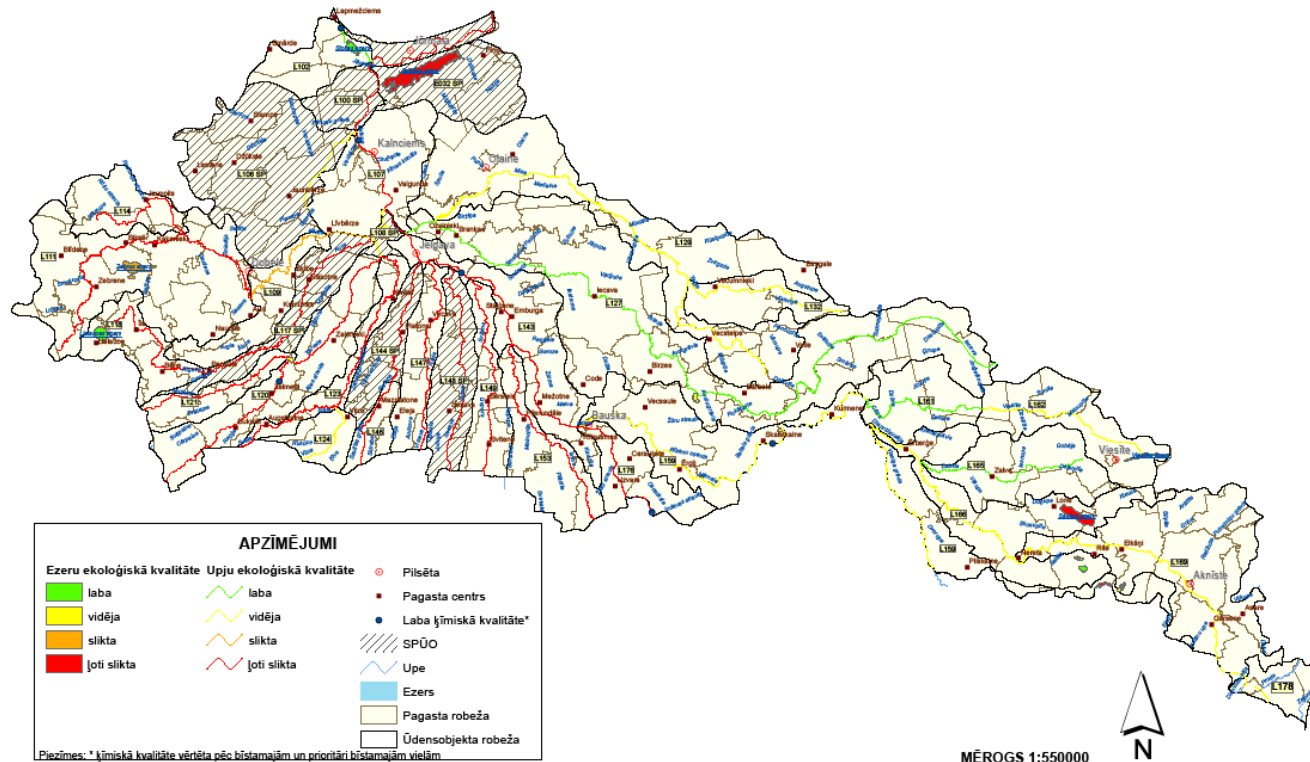
Nevienā ezeru ūdensobjektā bīstamo un īpaši bīstamo vielu koncentrācijas mērījumi nav veikti. Ir izdarīts pieņēmums, ka ķīmiskā kvalitāte ir laba.

3.3.3. Pārejas ūdensobjekts

Baltijas jūrai kā iekšzemes jūrai un jo īpaši Rīgas jūras līcim, kura dienvidu daļa ir pārejas ūdensobjekts, ir raksturīga ierobežota ūdens apmaiņa, relatīvi zems sāļums, neliels dziļums, plašs sateces baseins un liela saldūdens ietekme, kas kopā nosaka pārejas ūdensobjekta īpašo jutīgumu pret piesārņojumu. Tāpēc jūrā novadītās kaitīgās vielas saglabājas salīdzinoši ilgi, uzkrājoties ūdenī, nogulumos un dzīvajos organismos. Vislielāko ietekmi atstāj upju ūdeņu nestais piesārņojums.

Pārejas ūdensobjekta vidējā kvalitāte ir vidēja, to, galvenokārt, nosaka novērotās slāpekļa un fosfora koncentrācijas, kā arī novērotās Seki dziļuma vidējās vērtības un hlorofila *a* koncentrācijas.

Virszemes ūdensobjektu ekoloģiskā un ķīmiskā kvalitāte, SPŪO ekoloģiskais potenciāls un ķīmiskā kvalitāte

3.3. attēls. Lielupes baseina apgabala ūdensobjektu kvalitāte

3.3.4. Pazemes ūdensobjekti

Kopumā Lielupes baseina apgabala teritorija ir labi nodrošināta ar dzeramo pazemes ūdeni un problēmas ar tā kvantitāti ir tikai lielākajās pilsētās (Jūrmala, Olaine, Jelgava, Bauska, Rīgas apkārtnē u.c.), kur ir liels iedzīvotāju blīvums un vietējo pazemes ūdeņu resursu dabiskā atjaunošanās nespēj kompensēt koncentrēto patēriņu. Tas nozīmē, ka palielinoties ūdens patēriņam iespējama atkārtota reģionālās depresijas attīstība.

Pazemes ūdeņu kvalitāti Lielupes baseina apgabalā var novērtēt kā labu, jo:

- baseina apgabala robežās nav atzīmētas artēzisko ūdeņu ķīmiskā sastāva izmaiņu tendences, izņemot Jelgavas pilsētas Teteles ūdensgūtnes un tās apkārtnes teritoriju (šis laukums ir mazāks kā 0.5 % no baseina kopējās platības);
- piesārņoti gruntsūdeņi konstatēti nelielos lokālos laukumos ap punktveida piesārņojuma avotiem, izklīdētajam piesārņojumam arī nav raksturīga reģionāla izplatība un tas ir koncentrēts pašos augšējos gruntsūdeņu slāņos,
- difūzā piesārņojuma ietekme jūtama tikai aptuveni 17-18% baseina apgabala platības, augšējos gruntsūdeņu slāņos.

3.3.5. Iespējamās izmaiņas, ja apsaimniekošanas plāns netiek īstenots

Lielupes upju baseina apsaimniekošanas plāna viens no galvenajiem mērķiem un attiecīgi plānotie veicamie pasākumi ir vērsti uz to, lai ūdens ekoloģiskā un ķīmiskā kvalitāte visos ūdens objektos būtu vismaz labā stāvoklī. Lai gan daudzi vides politikas plānošanas dokumenti paredz realizēt dažādas rīcības un pasākumus ūdens piesārņojuma novēršanai, tomēr bez kompleksas pieejas un papildus pasākumiem šis mērķis nebūs sasniedzams.

Apsaimniekošanas plānā ietvertie pasākumi nodrošina kompleksu pasākumu klāstu, kas tādējādi samazinās cilvēku saimnieciskās darbības rezultātā radušos piesārņojošo vielu nokļūvi ūdeņos un uzlabos ūdeņu ekoloģisko kvalitāti.

Tautsaimnieciskās attīstības rezultātā bieži vien netiek ņemti vērā visi vides aspekti, bet, galvenokārt, ekonomiskās intereses. Tādēļ jo īpaši svarīgi ir ieviest kompleksu vides resursu apsaimniekošanu, t.sk. attiecībā uz ūdens resursu izmantošanu un apsaimniekošanu. Neieviešot Lielupes baseina apsaimniekošanas plānā paredzētos pasākumus, nākotnē var paredzēt finansiālo resursu nelietderīgu iztērēšanu un ūdeņu kvalitātes pasliktināšanos vai nepietiekamu uzlabošanu, proti, īstenojot pamata pasākumus (nacionālajos normatīvajos aktos iekļautos nosacījumus) lauksaimniecībā, komunālajā sektorā, hidrobūvju uzturēšanā un citos sektoros, tie tiek īstenoti tikai sava sektora prasību nodrošināšanai – atbilstoši normatīvajiem aktiem. Īstenojot ūdenssaimniecības infrastruktūras attīstības projektus līdz 2015. gadam, jau tiks panākts ievērojams saņemamo ūdeņu kvalitātes uzlabojums. Paredzams, ka pamata pasākumu ieviešana Lielupes baseina apgabalā nodrošinās labu ūdens kvalitāti 25% upju un 46% ezeru ūdensobjektu. Tādējādi daudzviet ir nepieciešamas papildu rīcības vēl bez paredzētajiem pamata pasākumiem, kas kopumā nodrošinātu kompleksu pasākumu ieviešanu.

IV VIDES STĀVOKLIS TERITORIJĀS, KURAS PLĀNOŠANAS DOKUMENTA ĪSTENOŠANA VAR BŪTISKI IETEKMĒT

Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plāna ieviešana uzlabos virszemes ūdeņu kvalitāti un nodrošinās esošās kvalitātes nepasliktināšanos visā baseina teritorijā. Upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāns aptver jau esošas un likumdošanā nostiprinātas rīcības, kas var būtiski ietekmēt ūdens resursu stāvokli.

Tomēr būtiski ir izcelt to, kas līdz šim nav tieši paredzēts un prasīts ne likumdošanā, ne plānošanas dokumentos. Tas attiecas uz tiem konkrētiem ūdens objektiem, kur dēļ piesārņojošām slodzēm pastāv risks nesasniegt labu ūdens kvalitāti noteiktajā plānošanas periodā, realizējot tikai jau likumdošanā iestrādātās rīcības. Tādējādi šī plānošanas dokumenta īstenošana būtiski pozitīvā veidā ietekmēs tieši šīs – tā sauktās „riskā” teritorijas, jo plāns paredz veikt papildus pasākumus tieši šajās teritorijās.

4.1. Vides kvalitātes mērķi

Ūdens struktūrdirektīvas un Latvijas likumdošanas pamatprasība attiecībā uz virszemes ūdensobjektiem ir labas / augstas ekoloģiskās kvalitātes sasniegšana vai arī, gadījumos, kad ūdensobjekta kvalitāte jau ir augsta vai laba – esošās kvalitātes nepasliktināšanās. Stipri pārveidotajiem ūdensobjektiem (SPŪO) ir jāsasniedz labs / augstākais iespējamais ekoloģiskais potenciāls; tā sasniegšana nozīmē, ka SPŪO īpašības minimāli atšķiras no dotajam ekoloģiskajam tipam atbilstošu ūdensobjektu īpašībām.

Pārejas ūdensobjektam saskaņā ar Ūdens struktūrdirektīvas prasībām jāsasniedz vismaz laba ekoloģiskā kvalitāte, bet pazemes ūdensobjektos jāsasniedz labs kvantitatīvais stāvoklis un laba ķīmiskā kvalitāte.

4.1. tabulā apkopoti vides kvalitātes mērķi, kas virszemes ūdensobjektos jāsasniedz 2015. gadā.

Analizējot kvalitātes mērķu, riska un izņēmumu noteikšanas rezultātus secināts, ka ir neatbilstības. Vairākos gadījumos (L109, L111, L114, L121, L129)) uz 2015. gadu nav iespējams sasniegt vismaz labu kvalitāti, bet izņēmums nav piemērots un skaidrojums nav sniegts – kādēļ mērķis ir noteikts vidēja kvalitāte.

4.1.1. Virszemes ūdensobjektu ekoloģiskās un ķīmiskās kvalitātes mērķi

Lielupes baseina apgabalā pirmajā plānošanas periodā noteiktie sākotnējie vides kvalitātes mērķi paredz labas ekoloģiskās kvalitātes / potenciāla sasniegšanu vai saglabāšanu 58 upju un visiem ezeru ūdensobjektiem (tai skaitā SPŪO), bet augstas ekoloģiskās kvalitātes vai potenciāla saglabāšana nepieciešama 3 upju ūdensobjektos.

Katram ūdensobjektam ir norādīta kvalitātes klase, kādu nepieciešams sasniegt 2015. gadā. Vairumā gadījumu labas ekoloģiskās kvalitātes / potenciāla sasniegšana nodrošina arī ūdens atbilstību aizsargājamo teritoriju (piemēram, īpaši jutīgo nitrātu teritoriju vai karpveidīgo zivju ūdeņu) kvalitātes prasībām.

Visos virszemes ūdensobjektos ir izvirzīts labas ķīmiskās kvalitātes mērķis, tas nozīmē, ka nedrīkst pasliktināt esošo ķīmisko kvalitāti.

4.1.2. Piekrastes ūdensobjektu kvalitātes mērķi

Atbilstoši Ūdens struktūrdirektīvas prasībām, dalībvalstīm ir jāsasniedz laba ekoloģiskā kvalitāte visos piekrastes ūdensobjektos. Lai būtu iespējams noteikt, kas ir laba ekoloģiskā kvalitāte, ir izstrādātas kvalitātes elementu mērķa koncentrācijas, kuras ir jācenšas sasniegt.

Pārejas ūdensobjekta ķīmiskā kvalitāte Lielupes baseina apgabalā ir vērtējama kā laba, līdz ar to kā ķīmiskās kvalitātes mērķis tiek izvirzīta esošās kvalitātes nepasliktināšanās.

4.1.3. Pazemes ūdensobjektu kvalitātes mērķi

Pazemes ūdensobjektu kvantitatīvais stāvoklis un ķīmiskā kvalitāte Lielupes baseina apgabalā ir vērtējami kā labi. Līdz ar to izvirzītais kvalitātes mērķis ir esošās kvalitātes nepasliktināšanās.

4.2. Riska ūdensobjekti

Lielupes baseina apgabalā risks nesasniedt labu ūdens kvalitāti līdz 2015. gadam pastāv galvenokārt biogēno elementu piesārņojuma, morfoloģisko pārveidojumu un pārrobežu piesārņojuma slodzes dēļ. Kopumā 24 upju ūdensobjektos (75%) un 7 ezeru ūdensobjektos (54%) dažādu slodžu samazināšanai, bez jau likumdošanā noteiktajām rīcībām piesārņojuma slodzes samazināšanai, būtu nepieciešams veikt vienu vai vairākus papildu pasākumus (skat. 4.1. tabulu).

Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plānā paredzētie papildus pasākumi piesārņojuma novēršanai un hidromorfoloģisko slodžu mazināšanai ietver virkni darbību - buferjoslu apsaimniekošana lauksaimniecības un mežsaimniecības zemēs, HES darbības izmaiņas, polderu darbības pārtraukšana, taisnoto upju posmu meanderēšana, NAI darbības efektivitātes uzlabošana u.c., kuru īstenošana var atstāt ietekmi uz vidi, tai skaitā ietekmēt hidroloģisko režīmu, kā arī biogēno elementu noteci. Daudzos gadījumos pasākumu plāns paredz veikt pētījumus atbilstošāko pasākumu izstrādei, tādējādi nodrošinot vides aspektu izpēti.

Ņemot vērā arvien izteiktākās klimata izmaiņas, vērtējot risku nesasniedt vides kvalitātes mērķus būtu jāņem vērā arī šis faktors. Ieteicams izvērtēt klimata pārmaiņu radītos riskus šajā plānošanas dokumentā, bet ja tas tehniski nav iespējams, tad nākamajā plānošanas ciklā.

4.1. tabula. Virszemes ūdensobjekti, kuros pastāv risks nesasniedt labu ūdens kvalitāti, ja netiks īstenoti plānošanas dokumentā paredzētie papildus pasākumi

Ūdensobjekta kods	Ūdensobjekta nosaukums	Risks	Kvalitāte / potenciāls 2004-2007	Kvalitātes mērķis 2015	Izņēmumi
L100 SP	Lielupe	*	5	3	2027
L102	Vecslocene		2	2	
L106 SP	Vecbērzes poldera apvadkanāls	*	3	2	
L107	Lielupe	*	5	3	2021
L108 SP	Svēte	*	3	2	2021
L109	Bērze	*	4	3	
L111	Bērze	*	5	3	
L114	Bikstupe	*	5	3	
L117 SP	Auce	*	5	3	2021
L118	Auce	*	5	3	2021
L120	Tērvete	*	5	3	2021
L121	Skujaine	*	5	3	
L123	Svēte	*	5	3	2021
L124	Vilce	*	3	2	
L127	Iecava		2	2	
L129	Misa		3	3	
L132	Talķe		3	2	
L143	Lielupe	*	5	3	2021
L144 SP	Platone	*	5	3	2021
L146	Platone	*	5	3	2021
L147	Vircava	*	5	3	2021

Ūdensobjekta kods	Ūdensobjekta nosaukums	Risks	Kvalitāte / potenciāls 2004-2007	Kvalitātes mērķis 2015	Izņēmumi
L148 SP	Sesava	*	5	3	2021
L149	Svitene	*	5	3	2021
L153	Īslīce	*	5	3	2021
L159	Mēmele	*	3	2	
L161	Viesīte		2	2	
L162	Viesīte		3	2	
L165	Zalvīte		2	2	
L166	Dienvidsusēja	*	3	2	
L169	Dienvidsusēja	*	3	2	
L176	Mūsa	*	5	3	2021
L178	Kreunas baseins		3	2	
E032SP	Babītes ez.	*	5	4	2027
E033	Slokas ez.		2	2	
E034	Svētes ez.	*	4	2	
E035	Zebrus ez.	*	4	2	
E036	Lielauces ez.		2	2	
E037	Pitka ezers Ozolaines dīķis		3	2	
E038	Viesītes ez.	*	5	2	
E039	Saukas ez.	*	5	2	
E040	Garais ez.	*	5	3	2021
E078	Krīgānu ez.	*	3	2	
E080	Aizdumbles ez.		3	2	
E081	Viņaukas ez.		2	2	
E262	Gulbju ūd.kr.		3	2	
pārejas ūdensobjekts	Rīgas līča pārejas ūdeņi		3	2	

4.3. Izņēmumi vides kvalitātes mērķu sasniegšanai

Ja ūdensobjektā līdz 2015. gadam nav iespējams sasniegt izvirzīto kvalitātes mērķi, šim ūdensobjektam tiek piemērots izņēmums kvalitātes mērķa sasniegšanai. Direktīva pieļauj divus mērķu izņēmumu veidus:

- noteikt ilgāku termiņu iepriekš noteiktā kvalitātes mērķa sasniegšanai (mērķi nav iespējams sasniegt līdz 2015. gadam, bet ilgākā laika periodā);
- noteikt mazāk stingru (zemāku) kvalitātes mērķi.

Kopumā 15 upju ūdensobjektiem (47%) un 2 ezeru ūdensobjektiem (15%) ir piemēroti termiņa izņēmumi (skat. 4.1. tabulu). Šajos ūdensobjektos arī pēc 2015. gada būs nepieciešams īstenot dažādus pasākumus biogēno elementu samazināšanai.

V AR PLĀNOŠANAS DOKUMENTU SAISTĪTĀS VIDES PROBLĒMAS

Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plānā galvenās identificētās vides problēmas ir saistītas ar slodzēm un to ietekmēm uz virszemes, pazemes un jūras ūdeņiem. Īpaša kategorija ir Ūdens struktūrdirektīvā noteiktās aizsargājamās teritorijas – dzeramais ūdens, peldūdeņi, īpaši aizsargājamās dabas teritorijas un citas, kurām vides kvalitātes prasības bieži vien ir stingrākas, attiecīgi slodžu un ietekmju sekas jūtāmākas.

Kaut arī Ūdens struktūrdirektīva aptver tikai nelielu daļu no jūras ūdeņu teritorijas, tomēr iekšzemes ūdeņu stāvoklis ietekmē visu Baltijas jūru, tādēļ ir būtiski uzsvērt Baltijas jūras vides problēmas upju baseinu apsaimniekošanas kontekstā.

5.1. Vides problēmas

Gan Vides politikas plānā 2004.-2008.gadam, gan atsevišķās rīcības programmās (skatīt 1.3. nodaļu) ir akcentētas problēmas, kas saistītas ar Latvijas ūdens resursiem. Arī izstrādājot Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plānu, būtiskāko problēmu risinājumi ir piedāvāti pasākumu programmā.

Par būtiskākajām ar ūdens resursiem saistītajām problēmām Lielupes baseina apgabalā atzīstamas:

- ✓ **izkļiedētais piesārņojums** ko rada intensīva lauksaimnieciskā darbība. Lielupes baseina apgabalā lielākā daļa teritorijas ir noteikta kā nitrātu jutīgā zona, kurā veicami īpaši pasākumi, lai novērstu piesārņojumu, ko izraisa lauksaimnieciskās izcelsmes nitrāti. Tieši Lielupes baseina apgabala upēs konstatētas augstas nitrātu koncentrācijas, kas pārsniedz normatīvajos aktos noteikto robežlielumu – 50 mg/l;
- ✓ **pārrobežu piesārņojums** – ko Latvijā ienes robežšķērsojošie Mūsas un Mēmeles ūdeņi;
- ✓ **ūdensobjektu hidromorfoloģiskās izmaiņas**, 7 upju ŪO ir atzīti par stipri pārveidotiem, šāds statuss tiem piešķirts sakarā ar polderu izveidi un upju regulējumu. Uz upēm Lielupes baseina apgabalā ir uzbūvētas 18 mazās HES, no kurām 1 vairs netiek izmantota elektrības ražošanai, bet 7 HES rada būtisku ietekmi uz upju ekosistēmām. Reljefa īpatnības un cilvēku rīcības rezultātā radītās hidromorfoloģiskās izmaiņas (upju taisnošana, nepārdomāta meliorācija, polderu izbūve) nozīmīgi ietekmē upju hidroloģisko režīmu, kam svarīga nozīme gan pavasara palu, gan ilgstošu lietavu laikā, kad applūst plašas teritorijas un rodas apdraudējums arī apdzīvotām vietām. Savukārt, mazūdens periodā upēs novērojams minimāls caurplūdums, kas ļoti būtiski ietekmē upju pašattīrīšanās spējas un arī ūdens patēriņu;
- ✓ **punktveida piesārņojums** no lielākajām pilsētām – Jelgavas, Jūrmalas¹;
- ✓ **plūdu risks** – Latvijā ir ap 200 tūkstošu hektāru applūstošo teritoriju, daļā no tām ir iespējami katastrofāli plūdi. Šajās teritorijās atrodas ievērojamas lauksaimniecības zemju platības, apdzīvotās vietas ar salīdzinoši lielu iedzīvotāju blīvumu un infrastruktūru, aizsargājamās dabas teritorijas un uzbūvētas nozīmīgas hidrotehniskās būves. Lielupes baseina apgabalā applūduma draudi visvairāk saistās ar jūras uzplūdiem, kas apdraud lielas apdzīvotas vietas upju grīvās, kā arī mazo HES aizsprostu pārrāvuma gadījumos un polderu novecojušo tehnoloģiju dēļ;
- ✓ **pazemes dzeramā ūdens resursu taupīšana** – Latvija ir bagāta ar ūdens resursiem, kas pilnībā nodrošina valsts vajadzības. Neskatoties uz bagātajiem virszemes ūdens krājumiem (aptuveni 33-35km³) un iespēju nodrošināt praktiski visu Latvijas

¹ Vides politikas pamatnostādnes 2009-2015, Vides ministrija (2008)

teritorijas ūdensapgādi no pazemes ūdens avotiem (1,3 milj.m³/diennaktī), ūdens krājumu taupīšana un to saprātīga izmantošana ir aktuāla vides problēma;

- ✓ **dzeramā ūdens kvalitāte** – Latvijas pilsētās un lauku teritorijās ūdensapgādei galvenokārt izmanto pazemes ūdeni no urbumiem, raktām akām un avotiem. Dzeramā ūdens kvalitāte ūdens ņemšanas avotos, izņemot dzelzs saturu, atbilst ES standartiem, tomēr novecojušie ūdens sadales tīkli ietekmē dzeramā ūdens mikrobioloģisko un ķīmisko kvalitāti;
- ✓ **vēsturiskais piesārņojums** – nozīmīgākās vides problēmas pazemes ūdeņu kontekstā ir saistītas ar augsnes, grunts un pazemes ūdeņu punktveida piesārņojumu atsevišķos objektos (atkritumu izgāztuves, naftas bāzes un degvielas uzpildes stacijas, fermas, minerālmēslu noliktavas, vides aizsardzības normatīvu prasībām neatbilstošu artēzisko urbumu ierīkošana un apsaimniekošana), kā arī ar iespējamo rūpniecisko avāriju risku².
- ✓ **bioloģiskās daudzveidības saglabāšana** – ūdeņu kvalitātei un kvantitātei ir būtiska nozīme bioloģiskās daudzveidības kontekstā, tādēļ ir būtiski izstrādājot dabas aizsardzības plānošanas dokumentus noteikt vides kvalitātes mērķus ūdeņiem, kas nepieciešami konkrētu sugu vajadzībām.

5.2. Aizsargājamās teritorijas

Ir jāaizsargā visi ūdeņi, tomēr dažus no tiem ir nepieciešams īpaši nodrošināt pret nevēlamu ietekmi, lai garantētu to ilgtspējīgu izmantošanu cilvēku vajadzībām un piemērotus dzīves apstākļus retām un apdraudētām sugām un biotopiem. Tāpēc upju baseinu apsaimniekošanas plānos īpaši jāiezmē t.s. aizsargājamās teritorijas. To skaits Lielupes baseina apgabalā ir aprakstīts tālāk tekstā.

Lielupes baseina apgabala fiziogēogrāfiskās īpatnības un augsta nozīme valsts mērogā kā lauksaimniecības reģionam nosaka to, ka salīdzinoši mazs ir tādu aizsargājamo teritoriju skaits, kas ir izveidotas dabas daudzveidības saglabāšanas nolūkos. Turpretim, gandrīz divas trešdaļas Lielupes baseina apgabala teritorijas ietilpst īpaši jutīgajā nitrātu teritorijā. Aizsargājamām teritorijām noteiktu prasību ievērošana ir būtisks priekšnosacījums ūdens kvalitātes uzlabošanai baseina apgabalā.

Atbilstoši MK not. Nr.118 „Noteikumi par virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti” (12.03.2002.), Lielupes baseina apgabalā nav nevienas *virszemes dzeramā ūdens ņemšanas vietas*, no kuras vidēji iegūst vairāk nekā 10 m³ ūdens dienā vai kurus ūdensapgādei izmanto vairāk nekā 50 personas, kā arī nav ūdensobjektu, kurus minētajiem nolūkiem paredzēts izmantot nākotnē.

Savukārt, par *prioritārajiem zivju ūdeņiem* atzītas 11 upes (vai to posmi) un divi ezeri (Babītes un Saukas ezers).

MK not. Nr.523 „Noteikumi par peldvietu ūdens monitoringu, kvalitātes nodrošināšanu un prasībām sabiedrības informēšanai” (07.07.2008.) Latvijā nosauktas 46 *peldvietas* pie Baltijas jūras un Rīgas jūras līča (no tām 11 ietilpst Lielupes baseina apgabalā) un 230 iekšzemes peldvietas (no tām Lielupes baseina apgabalā atrodas 29).

Lielupes baseina apgabalā atrodas 26 upju un 6 ezeru ūdensobjekti, kas ietilpst MK not. Nr.531 „Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskas darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem” (18.12.2001.) definētajās īpaši jutīgajās teritorijās (turpmāk – *īpaši jutīgās nitrātu teritorijas*). Lielupes baseina apgabalā īpaši jutīgās nitrātu teritorijas aizņem 5649.99 km² jeb 63.9 % no platības.

² Vides politikas pamatnostādnes 2009-2015, Vides ministrija (2008)

Viss Lielupes baseina apgabals atbilstoši MK not. Nr.34 „Noteikumi par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī” (22.01.2002.) ir atzīts par īpaši jutīgu teritoriju, uz kuru attiecas paaugstinātas prasības komunālo notekūdeņu attīrīšanai (turpmāk – *notekūdeņu īpaši jutīgā teritorija*), un tās robežas sakrīt ar valsts sauszemes robežām. Līdz ar to, šī aizsargājamā teritorija nav speciāli atzīmēta aizsargājamo teritoriju kartē.

Lielupes baseina apgabalā ir 43 *īpaši aizsargājamās dabas teritorijas*, kuras izveidotas, lai saglabātu sugas vai biotopus, kuru aizsardzībai esošā ūdeņu stāvokļa uzturēšana vai uzlabošana ir būtisks priekšnoteikums.

Informācija par aizsargājamo teritoriju izveidi nosakošajiem normatīvajiem aktiem, ĪADT izstrādātajiem dabas aizsardzības plāniem, kā arī šajos plānos ietvertu informāciju, kas ir vērā ņemama izstrādājot pasākumu programmu Lielupes baseina apgabalā, ir atrodama Īpaši aizsargājamo teritoriju reģistrā³.

5.3. Baltijas jūra un Rīgas jūras līcis

Mūsu valstij raksturīga ir vislielākā pārrobežu ietekme un riski gan Baltijas jūras ekoreģionā, gan Eiropas Kopienā attiecībā uz virszemes (mazāk pazemes) ūdeņu kvalitāti⁴.

Baltijas jūrai kā iekšzemes jūrai ir raksturīga samērā lēna sāļā ūdens apmaiņa ar Ziemeļjūru, bet lielā biogēno elementu pieplūde no upēm būtiski ietekmē eitrofikācijas procesu. Pārejas un piekrastes ūdensobjektos galvenās punktveida slodzes rada lielo pilsētu notekūdeņu izplūdes, kā arī ūdeņos ieplūstošais piesārņojums no lielajām upēm. Ostu darbības nodrošināšanai ir veikti nozīmīgi izbūves darbi, tāpēc var uzskatīt, ka daļa piekrastes un pārejas ūdensobjektu ir stipri pārveidoti.

Kopumā Latvijas pārejas un piekrastes ūdeņus var raksturot kā tādus, kuros cilvēka darbības rezultātā ir notikušas būtiskas izmaiņas ekosistēmā un ir mainījušies to dabiskajam stāvoklim raksturīgie kvalitātes rādītāji.

Pēdējās desmitgadēs sāļā ūdens apmaiņa starp Baltijas jūru un Ziemeļjūru samazinās, kas varētu būt saistīts ar klimata pārmaiņu ietekmi. ES jaunā jūras vides politika ir definējusi jūras vidi kā pamatvērtību jaunās jūrlietu politikas izstrādē, jo jūrā akumulējas viss upēs un daļēji gaisā nonākušais piesārņojums.

Baltijas jūras vides kvalitāte kopumā neuzlabojas, Latvijas piekrastes un Rīgas jūras līča ūdens kvalitāte uzrāda ilgstošas nelielas uzlabošanās tendences, būtiski samazinoties slāpekļa koncentrācijai. Daļēji tas izskaidrojams ar Latvijas rūpniecības un lauksaimniecības aktivitāšu samazināšanos postpadomju periodā, bet visnozīmīgākie panākumi vides jomā ir notekūdeņu attīrīšanas sektorā un labas prakses ieviešana lauksaimniecībā, izbūvējot kūtsmēsļu krātuves un ierobežojot mēslošanas līdzekļu pielietojumu. Vienlaikus fosfora koncentrācijas tomēr ir turpinājušas pieaugt. Uzlabojoties Rīgas līča sedimentu stāvoklim, ir sagaidāms, ka tuvākajos gados fosfora koncentrācija pamazām sāks samazināties, fosforam pastiprināti akumulējoties sedimentos⁵.

³ <http://www.meteo.lv/public/30103.html>

⁴ Vides politikas pamatnostādnes 2009-2015, Vides ministrija (2008)

⁵ Vides politikas pamatnostādnes 2009-2015, Vides ministrija (2008)

VI STARPTAUTISKIE UN NACIONĀLIE VIDES AIZSARDZĪBAS MĒRĶI

Vides aizsardzības mērķus nosaka galvenokārt dažāda līmeņa politikas plānošanas dokumentos un normatīvajos aktos. Latvijā saistoši ir dažādās Latvijā ratificētās starpvalstu konvencijās un līgumos noteiktie vides aizsardzības mērķi, Eiropas Savienības plānošanas dokumentos un Direktīvās noteiktie vides aizsardzības mērķi. Latvijas Republikā vides aizsardzības mērķus nosaka arī nacionāla un lokāla līmeņa politikas plānošanas dokumenti un vides aizsardzības normatīvie akti.

6.1. Starptautiskie vides politikas dokumenti un vides aizsardzības mērķi

Latvijai saistoši starptautiskie vides aizsardzības mērķi ietverti starptautiskās konvencijās, ko valsts ir ratificējusi. Tāpat Latvijai ir saistoši arī Eiropas Savienības līmeņa plānošanas un normatīvie dokumenti.

6.1.1. Starptautiskās konvencijas

Vides aizsardzības jomā pastāv valstu starptautiskie mērķi, kuri definēti noslēgtajās starpvalstu konvencijās un līgumos. Daudzos no tiem ietvertās rīcības ir tieši saistošas Latvijai upju baseinu apsaimniekošanas kontekstā, jo Ūdens struktūrdirektīva paredz kompleksu ūdens pārvaldības sistēmas izveidi. Tādējādi plānošanas dokumentos paredzētie pasākumi nedrīkst būt pretrunā ar konvencijās noteiktajiem pamatprincipiem.

Nozīmīgākie starptautiskie ilgtspējīgas attīstības mērķi un principi tika noteikti Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Riodežaneiro konferencē „Par vidi un attīstību”, kas pieņemta 1992. gadā. Šīs konferences ietvaros tika akceptēts Rīcības plāns 21. gadsimtam (*Agenda 21*), parakstītas ANO Vispārējās konvencijas “Par bioloģisko daudzveidību” un “Par klimata pārmaiņām”, un parakstīta Rio Deklarācija “Par vidi un attīstību”.

Riodežaneiro konvencijas *Par bioloģisko daudzveidību* (1992) uzdevumi ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, dzīvās dabas ilgtspējīga izmantošana un godīga līdztiesīga ģenētisko resursu patērēšanā iegūto labumu sadale, ietverot gan pienācīgu pieeju ģenētiskajiem resursiem, gan atbilstošu tehnoloģiju nodošanu, ņemot vērā visas tiesības uz šiem resursiem un tehnoloģijām, gan arī pienācīgu finansēšanu. Balstoties uz Riodežaneiro deklarāciju, Johannesburgā 2002. gadā ANO galotņu sanāksmē tika pieņemts Ilgtspējīgas attīstības ieviešanas plāns, kuru parakstīja arī Latvija. Lai sasniegtu virzību uz ilgtspējīgu attīstību, ir jāsasniedz trīs galvenie mērķi – jānovērš nabadzība, jāmaina ilgtspējīgā patēriņa un ražošanas modelis, kā arī jāīsteno dabas resursu aizsardzība un pārvaldība.

Ramsāres konvencijas jeb konvencijas *Par starptautiskas nozīmes mitrājiem, īpaši kā ūdensputnu dzīves vidi* (1971) mērķis ir nozīmīgu mitrāju saglabāšanu un ilgtspējīgu izmantošanu. Konvencijas izpratnē mitrāji ir platības ar purviem, dumbrājiem vai ūdeņiem, kuri var būt dabiski veidojušies vai mākslīgi, kā arī var būt nemainīgi (pastāvīgi) vai īslaicīgi. Konvencijas izpratnē ūdensputni ir putni, kuri ekoloģiski ir atkarīgi no mitrājiem, tāpēc nepieciešama to aizsardzība.

Konvencijā *Par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību* jeb UNESCO konvencijā (1972) ar „dabas mantojumu” tiek saprasts:

- o dabas pieminekļi, kas radušies no fizikāliem vai bioloģiskiem veidojumiem vai šādu veidojumu grupām, kam ir īpašas nozīmes universāla vērtība no estētikas vai zinātnes viedokļa;
- o ģeoloģiski vai fizioģeogrāfiski veidojumi un stingri noteiktas zonas, kas ir kādas apdraudētas dzīvnieku vai augu sugas dzīves vieta, kam ir īpašas nozīmes universāla vērtība no zinātnes vai saglabāšanas viedokļa;

- ievērojamas dabas vietas vai ierobežotas dabas teritorijas, kam ir īpašas nozīmes universāla vērtība no zinātnes, saglabāšanas vai dabas skaistuma viedokļa.

Konvencijas *Par Baltijas jūras reģiona jūras vides aizsardzību* jeb Helsinku konvencijas (1974, 1992) mērķis ir jūras vides un Baltijas jūras areālu aizsardzība, tostarp pati ūdenstilpne un jūras dibens, ietverot tajā dzīvojošos resursus un citas jūras dzīvības formas.

Konvencijas *Par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību* jeb Bernes konvencijas (1979) mērķi ir aizsargāt savvaļas floru un faunu un to dabiskās dzīvotnes, īpaši tās sugas un dzīvotnes, kuru aizsardzībai nepieciešama vairāku valstu sadarbība, un arī veicināt šādu sadarbību. Īpašs uzsvars likts uz apdraudētajām un izzūdošajām sugām, tai skaitā apdraudētajām un izzūdošajām migrējošajām sugām.

Konvencijas *Par migrējošo savvaļas dzīvnieku sugu aizsardzību* jeb Bonnas konvencijas (1979) pielikumos atrodams saraksts ar apdraudētajām migrējošām sugām, kā arī migrējošām sugām, kurām ir nelabvēlīgs aizsardzības statuss un kuru aizsardzībai un apsaimniekošanai nepieciešamas starptautiskās vienošanās, kā arī iekļautas tās sugas, kuru aizsardzības statusu varētu ievērojami uzlabot starptautiskā sadarbība starptautisku vienošanos rezultātā.

6.1.2. Eiropas Savienības direktīvas

Lai īstenotu integrētu ūdens apsaimniekošanu upju sateces baseinu robežās, ir jāievēro Latvijas normatīvajos aktos pārņemto direktīvu nosacījumi, tādējādi nodrošinot kompleksu ūdeņu, sugu un biotopu aizsardzību, piesārņojuma samazināšanu un kontroli. Kā galvenā šī uzdevuma vienojošā direktīva ir Ūdens struktūrdirektīva.

Ūdens struktūrdirektīvas 2000/60/EK (Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2000/60/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā) mērķis ir nodrošināt iekšējo virszemes ūdeņu, pārejas ūdeņu, piekrastes ūdeņu un pazemes ūdeņu aizsardzību, novēršot turpmāku to pasliktināšanos, veicinot ilgtspējīgu ūdens resursu izmantošanu. Tieši šīs direktīvas ietvaros katram upes baseinam ir izstrādāts integrētas apsaimniekošanas plāns, lai sasniegtu labu ekoloģisko stāvokli un ūdens ķīmisko sastāvu.

Peldūdeņu direktīva 2006/7/EK ir integrēta virknē Ministru Kabineta noteikumu, kuros iekļauto pasākumu mērķis ir aizsargāt un uzlabot vides kvalitāti un aizsargāt cilvēka veselību peldvietās, nosakot jaunu peldūdeņu klasifikācijas un monitoringa kārtību, kā arī nosakot informāciju sabiedrībai par publiskajām peldvietām.

Putnu direktīvas 79/409/EK prasības paredz nodrošināt aizsargājamo putnu un visu gājputnu sugu aizsardzību, kā arī nosaka aizliegtās darbības, kas tieši apdraud putnus, piemēram, apzināta putnu nonāvēšana vai to sagūstīšana, ligzdu iznīcināšana un olu izņemšana no ligzdām un ar to saistītas darbības – dzīvu vai mirušu putnu tirdzniecība (izņemot dažus īpaši pamatotus gadījumus).

Biotopu direktīvā 92/43/EK paredzēto pasākumu mērķis ir veicināt bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, izveidojot Eiropas īpaši aizsargājamo dabas teritoriju tīklu *Natura 2000*.

Dzeramā ūdens direktīva 98/83/EK paredz nodrošināt iedzīvotājiem atbilstošas kvalitātes dzeramo ūdeni, ko turklāt kontrolē vairākas institūcijas. Dzeramā ūdens sistēmas uzlabošanai un attīstībai ir paredzēts finansējums. Tāpat ir noteikti pasākumi dzeramā ūdens ņemšanas vietu aizsardzībai pret potenciālu antropogēno piesārņojumu. Šīs direktīvas prasību nodrošināšanai pasākumi pārsvarā tiek īstenoti kopā ar komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīvas prasībām, uzlabojot ūdenssaimniecības pakalpojumu sektoru.

Seveso direktīvas 96/82/EK prasības ir integrētas Latvijas normatīvajos aktos, un paredz uzņēmumos nodrošināt rīcību avāriju riska gadījumos. Tāpat šie avāriju riska objekti jāiekļauj pašvaldību teritoriālajos plānojumos.

Ietekmes uz vidi novērtējuma direktīvas 85/337/EK prasības ir integrētas Latvijas normatīvajos aktos un paredz veikt ietekmes uz vidi novērtējumu darbībām, kas var ietekmēt aizsargājamas teritorijas, ūdensobjektus. Tāpat Latvijā darbojas Ietekmes uz vidi novērtējuma birojs.

Notekūdeņu dūņu direktīvas 86/278/EEC prasības ir integrētas Latvijas normatīvajos aktos, un paredz atbilstošu notekūdeņu dūņu apstrādi un tālāku izmantošanu, lai tas neapdraudētu apkārtējo vidi un cilvēku veselību.

Komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīvas 91/271/EK prasības ir integrētas Latvijas likumdošanā, un attiecībā uz šo prasību ieviešanu Latvijā ir noteikts pārejas posms, proti, direktīvas prasības līdz 2011. gada beigām apdzīvotās vietās ar CE lielāku par 10000 (Jelgava, Jūrmala, Olaine, Dobeles un Bauska), un līdz 2015. gada beigām – apdzīvotās vietās ar CE lielāku par 2000 (Mārupe, Iecava, Babīte, Ozolnieki, Jaunolaine, Vecumnieki, Kalnciems, Viesīte un Īslīce). Turklāt pirms piesārņojošās darbības uzsākšanas vai turpināšanas nepieciešams no reģionālās vides pārvaldes (turpmāk – RVP) saņemt piesārņojošās darbības atļauju, kā arī ievērot tajā noteiktās prasības.

Augu aizsardzības līdzekļu direktīva 91/414/EK prasības, galvenokārt, attiecas uz augu aizsardzības līdzekļu lietošanu, klasifikāciju un paredzētajām darbībām, lai iespējamais piesārņojums pēc iespējas minimāli nonāktu vidē un kaitētu cilvēku veselībai.

Nitrātu direktīvas 91/676/EK (Eiropas Padomes direktīva 91/676/EEK attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskās izcelsmes nitrāti) prasības attiecas uz īpaši jutīgo nitrātu teritoriju Lielupes baseina apgabalā (Jelgavas, Dobeles, Bauskas un Rīgas rajona robežās), un tajā jāīsteno labas lauksaimniecības prakses nosacījumi un citi normatīvajos aktos paredzētie pasākumi, lai samazinātu lauksaimnieciskās darbības rezultātā radušos nitrātu piesārņojumu. Ir jāievēro ierobežojumi kūtsmēsliem, dūņiem un šķidrmēsliem izkliešanai uz zemes virsmas laikā, kad zeme ir sasalusi, applūdusi, apsnigusi vai pilnībā piesātināta ar ūdeni.

Direktīvas par integrēto pieeju piesārņojuma novēršanai un kontrolei 96/61/EK prasības paredz A kategorijas piesārņojošās darbības uzņēmumiem izmantot labākās pieejamās tehnoloģijas, B kategorijas piesārņojošās darbības uzņēmumiem ievērot tīrākas ražošanas pasākumus, sniegt informāciju par vidē nonākošajām emisijām un ziņot par piesārņotām un potenciāli piesārņotām vietām.

Plūdu direktīvas 2007/60/EK (Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva par plūdu riska novērtējumu un pārvaldību) mērķis ir izveidot sistēmu plūdu riska izvērtēšanai un pārvaldībai nolūkā mazināt ar plūdiem saistīto negatīvo ietekmi uz cilvēku veselību, vidi un saimniecisko darbību Kopienā.

Pazemes ūdeņu direktīva 2006/118/EK (Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva par gruntsūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu un pasliktināšanos) pēc būtības papildina Ūdens struktūrdirektīvas noteikumus – lai novērstu un kontrolētu pazemes ūdeņu piesārņojumu, t.sk., novērstu vai samazinātu piesārņojošo vielu ievadīšanu pazemes ūdeņos, kā arī lai novērstu visu pazemes ūdensobjektu stāvokļa pasliktināšanos.

Jūras stratēģijas pamatdirektīva 2008/56/EK (Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai jūras vides politikas jomā) paredz Latvijas jurisdikcijā esošajos jūras ūdeņos līdz 2021. gadam sasniegt labu vides stāvokli, t.i., jūras ūdeņu vides stāvokli, kurā jūras vide ar plašu bioloģisko daudzveidību, harmoniski funkcionējot, nodrošina ilgtspējīgu ekonomisko un sociālo darbību.

6.2. Nacionālie vides politikas dokumenti un vides aizsardzības mērķi

Viens no nozīmīgākajiem vides politikas plānošanas dokumentiem, uz kuru tiek balstīta lielākā daļa nacionālo politikas un attīstības plānu, stratēģiju un programmu, ir *Latvijas*

ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes. Šo pamatnostādņu mērķi saistībā ar Lielupes baseina apgabalā apsaimniekošanas plāna īstenošanu ir:

- Latvijai jāveido stabila tautsaimniecība, kas nodrošina sabiedrības vajadzības, vienlaicīgi panākot, lai ekonomiskās izaugsmes tempi pārsniegtu vides piesārņojuma un resursu patēriņa tempus;
- Latvijai jānodrošina pietiekami pasākumi bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai un ekosistēmu aizsardzībai;
- Latvijai sabiedrībā jāattīsta atbildīga attieksme pret dabas resursiem un nepārtraukti jāpaaugstina resursu izmantošanas efektivitāte;
- Latvijai jānodrošina vides jautājumu integrācija un jāattīsta plašs vides politikas līdzekļu pielietojums visās citās nozaru politikās;
- Latvijai jānodrošina, lai tirgus ekonomikas mehānismi kalpotu ilgtspējīgai attīstībai;
- Latvijai jānodrošina sabiedrības līdzdalība ilgtspējīgas attīstības procesos.

Valsts politikas mērķi attiecībā uz ūdeņu aizsardzību sakrīt ar Lielupes baseina apsaimniekošanas plānā noteiktajiem mērķiem, kā arī apsaimniekošanas plānā ietvertās rīcības veicina noteikto mērķu sasniegšanu. **Latvijas ilgtspējīgas attīstības pamatnostādņēs** iekļautās rīcības ir:

- Pilnveidot ūdens aizsardzības un apsaimniekošanas sistēmu un uzlabot upju baseinu stāvokli, plānojot un īstenojot pasākumus;
- Izstrādāt virszemes un pazemes, kā arī piekrastes ūdeņu tipoloģiju un katra tipa iezīmēm atbilstošus kvalitātes mērķus;
- Veikt pasākumus, lai novērstu virszemes, pazemes un jūras ūdeņu kvalitātes pasliktināšanos un lai sasniegtu šo ūdeņu labu kvalitāti;
- Ierobežot ūdeņu piesārņojumu gan no punktveida, gan difūzajiem avotiem, veicinot labāko pieejamo tehnisko paņēmieni un vidi saudzējošu tehnoloģiju lietošanu;
- Samazināt prioritāro piesārņojošo vielu tiešu un netiešu emisiju ūdeņos;
- Pārtraukt ūdens videi īpaši bīstamo vielu emisiju un pilnībā novērst to noplūdes;
- Novērst vai maksimāli samazināt piesārņojošo vielu novadīšanu pazemes ūdeņos;
- Veikt pasākumus, lai nepieļautu pazemes ūdeņu piesārņojuma palielināšanos un panāktu pakāpenisku tā samazināšanos;
- Nodrošināt valsts iedzīvotājus ar kvalitatīvu, veselības normām atbilstošu dzeramo ūdeni, paaugstināt ūdensapgādes sistēmu drošību, taupīgi izmantot ūdens resursus;
- Nodrošināt notekūdeņu attīrīšanu atbilstoši vides aizsardzības prasībām, paaugstināt kanalizācijas sistēmu kvalitāti un drošību, samazināt ūdenstilpju eitrofikāciju un aizsargāt gruntsūdeņus no piesārņošanas;
- Turpināt izpēti darbus pazemes ūdeņu avotu noteikšanā to turpmākai izmantošanai iedzīvotāju un tautsaimniecības nodrošināšanai ar ūdeni;
- Veikt aprīkoto pazemes ūdens ieguves vietu aizsardzības pasākumus;
- Noteikt tādus maksājumus (nodokļus, tarifus, maksas) par ūdens resursu lietošanu, kas nodrošina, ka pilnībā tiek segtas visas ar ūdens resursu lietošanu saistītās izmaksas, tiek ievērots princips “piesārņotājs maksā” un tiek sekmēta racionāla ūdens izmantošana;
- Veikt ūdeņu kvalitātes un kvantitātes monitoringu un tā datus izmantot ūdeņu apsaimniekošanas plānošanai un rīcības programmu korekcijām;

- Nodrošināt aktīvu sabiedrības līdzdalību ūdens apsaimniekošanas un aizsardzības pasākumu plānošanā.

Vides aizsardzībai valsts līmenī iepriekšējā periodā tika izstrādāts ***Nacionālais vides politikas plāns 2004. – 2008. gadam***, kurā sniegts vides komponentu raksturojums, minētas būtiskākās problēmas un vides politikas mērķi. Plāns nosaka mērķus un paredz rīcības praktiski visās vides aizsardzības jomās, t.sk., gaisa, ūdeņu, augšņu un bioloģiskās daudzveidības aizsargāšanā. Nākamajam plānošanas periodam ir izstrādātas ***Vides politikas pamatnostādnes 2009. – 2015. gadam***, kurā arī ir paredzētas rīcības ūdens kvalitātes uzlabošanai, turklāt pirmais rīcības virziens ir visu 4 upju baseinu apsaimniekošanas plānu izstrāde, nosakot katram ūdensobjektam sasniedzamos vides kvalitātes mērķus un nodrošināt pasākumu programmu izstrādi šo mērķu sasniegšanai.

Nacionālā attīstības plāna 2007. – 2013. gadam mērķis ir sekmēt līdzsvarotu un ilgtspējīgu valsts attīstību un nodrošināt Latvijas konkurētspējas paaugstināšanu citu valstu vidū, turklāt kā stratēģisks dokuments tas koncentrē uzmanību un finanšu resursus valsts un sabiedrības ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai. Vides kvalitāte ir minēta kā viens no svarīgākajiem dzīves kvalitāti ietekmējošajiem faktoriem. Viens no galvenajiem risinājumiem uzdevumiem attiecībā uz dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu un atjaunošanu, kā arī slodzes uz dabu samazināšanu, ir samazināt vidē novadīto piesārņojumu, veicinot labāko tehnisko risinājumu un jaunāko tehnoloģiju ieviešanu ražošanā. Lai saglabātu bioloģisko daudzveidību un nodrošinātu aizsargājamo sugu un biotopu labvēlīgu aizsardzības statusu, īpaši svarīgi ir sabalansēt iespējamās saimnieciskās darbības un teritoriju apsaimniekošanu ar dabas aizsardzības prasībām.

Saistībā ar ūdens apsaimniekošanu viens no galvenajiem normatīvajiem aktiem ir ***Ūdens apsaimniekošanas likums (2002)***, kurā ir integrētas Ūdens struktūrdirektīvas prasības. Tieši, balstoties uz likumā un tam saistošajos Ministru Kabineta noteikumos noteikto, tika izstrādāts Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plāns. Plānā iekļaujamās informācijas saturs un veids aprakstīti saistošajos ***Ministru Kabineta noteikumos Nr.283 „Noteikumi par upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāniem un pasākumu programmām”*** (27.05.2003.). Ar citiem ar upju baseinu apsaimniekošanu saistītajiem normatīvajiem aktiem var iepazīties Vides ministrijas mājas lapā http://www.vidm.gov.lv/lat/likumdosana/normativie_akti/?doc=3162. Tie ir, piemēram, MK not. Nr.42 „*Noteikumi par pazemes ūdens resursu apzināšanas kārtību un kvalitātes kritērijiem*” (13.01.2009.), MK not. Nr.179 “*Noteikumi par upju baseinu apgabalu robežu aprakstiem*” (15.04.2003.), MK rīkojumi par „*Nacionālo gatavības plānu naftas piesārņojuma gadījumiem jūrā*”, „*Par Plūdu riska novērtēšanas un pārvaldības nacionālo programmu 2008.–2015. gadam*” u.c.

Kopumā ņemot, šobrīd Latvijas normatīvajos aktos un plānošanas dokumentos ir vienots redzējums un rīcība nacionālo vides politikas mērķu sasniegšanai, un Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plāns ir viens no galvenajiem instrumentiem. Izstrādājot Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plānu, ir izvērtēti un ņemti vērā kā starptautiskie, tā nacionālie vides aizsardzības mērķi un Latvijā spēkā esošo normatīvo aktu prasības. Pilnveidojot priekšlikumus normatīvo aktu papildināšanai vai grozīšanai, būtu vēlams rekomendēt normatīvajos aktos arī precizēt un papildināt prasības applūstošo teritoriju noteikšanai un iezīmēšanai teritoriju plānojumos.

VII PLĀNOŠANAS DOKUMENTA UN TĀ IESPĒJAMO ALTERNATĪVU ĪSTENOŠANAS BŪTISKĀS IETEKMES UZ VIDI NOVĒRTĒJUMS

Šobrīd Plānošanas dokumentā ietverta pasākumu programma, kurā pasākumi pēc būtības ir dalāmi 2 grupās – pamata pasākumi jeb šobrīd jau normatīvajos aktos noteiktās prasības un papildus pasākumi, kas nepieciešami, ja ūdensobjektā kvalitātes mērķa sasniegšanai nepietiek ar pamata pasākumu īstenošanu. Daudzus no papildus pasākumiem ir paredzēts īstenot visā Latvijas teritorijā, piemēram, izstrādājot vienotas vadlīnijas meliorācijas sistēmu uzturēšanai vai vides izglītības programmu ieviešana. Tomēr ir jāvērtē arī citi papildus pasākumi, no kuriem daudziem nav norādītas konkrētas īstenošanas/ piemērošanas vietas, jo pasākumi tiktu piemēroti pēc izpētes veikšanas. Pasākumi ir grupēti pa sektoriem, kuros tos būs jāīsteno – komunālā sektora, lauksaimniecības, mežsaimniecības sektora pasākumi, kā arī pasākumi hidromorfoloģisko slodžu un plūdu apdraudējuma samazināšanai.

Vides pārskata izstrādes gaitā, veicot iespējamo tiešo un netiešo, īslaicīgo un ilglaicīgo ietekmju izvērtējumu, vērtētas katra papildus pasākuma īstenošanas iespējamās **būtiskās** ietekmes. Tika analizētas kā pozitīvās, tā negatīvās iespējamās ietekmes, taču ietekmju analīze vairākos gadījumos ir vispārīga un neietver paredzēto pasākumu īstenošanas iespējamo ietekmju detalizētu analīzi katrā konkrētā teritorijā (dēļ pasākumu mēroga). Šāds ietekmju novērtējuma veids atbilst Plānošanas dokumenta detalizācijas pakāpei un Plānošanas dokumentā ietvertās informācijas kopumam. Analizējot summārās iespējamās ietekmes, galvenā uzmanība pievērsta paredzēto darbību īstenošanas iespējamajai ietekmei uz ūdens resursiem, bioloģisko daudzveidību, īpaši aizsargājamajām dabas teritorijām, ainavu, gaisa kvalitāti, vides veselību un cilvēku dzīves apstākļiem.

Plānošanas dokumentā ietvertie papildus pasākumi vērsti, galvenokārt, uz ūdens ekoloģiskās kvalitātes uzlabošanu un piesārņojuma novēršanu/ samazināšanu. Tomēr vienlaikus atsevišķu pasākumu īstenošana var radīt gan pozitīvu, gan negatīvu ietekmi uz vidi īstermiņa/ ilgtermiņā.

7.1. Tiešās un netiešās ietekmes

Plānošanas dokumentā un pasākumu programmā noteiktās prioritātes ir vērstas, galvenokārt, pasākumiem ūdeņu ekoloģiskās kvalitātes uzlabošanu vai nepasliktināšanu. Nozīmīgākās ietekmes saistāmas ar pasākumiem punktveida, izkliedētās slodzes un morfoloģisko pārveidojumu ietekmes samazināšanai. Pārējās pasākumu grupas, kas saistītas ar izpēti, stratēģisko un sadarbības plānošanu, ļaus novērtēt nepieciešamo pasākumu ietekmi uz vidi, bet atstās netiešu ietekmi. Tiešās un netiešās ietekmes izceltas šeit tikai tiem pasākumiem, kuri var radīt negatīvu ietekmi uz kādu no vides vai vides veselības elementiem. Tas tāpēc, ka primāri šie pasākumiem ir jāatstāj pozitīvu ietekmi uz ūdens resursiem. Kopsavilkumu par tiešajām un netiešajām ietekmēm var apskatīt 1. pielikumā.

Tiešās ietekmes: Plānošanas dokumentā paredzēto pasākumu tieša negatīva ietekme uz vidi galvenokārt saistīta ar dažāda veida infrastruktūras izbūvi (NAI, hidrotehniskās būves), kā arī ar sanācības un uzturēšanas darbiem:

- ✓ Uzlabot esošo NAI darbības efektivitāti;
- ✓ Veikt piesārņotu vietu sanācību;
- ✓ Veidot sedimentācijas dīķus/ padziļinājumus meliorācijas grāvjos biogēno elementu samazināšanai (mežsaimniecība);
- ✓ HES darbības izmaiņu veikšana, nodrošinot mazāku kaitējumu ūdeņu ekosistēmai;

- ✓ Veikt pasākumus Babītes ezera apkārtnes un Lielupes lejesteces applūduma novēršanai, ietverot konkrētus pasākumus.

Veicot minētās darbības, būtiski var tikt izmainīta ainava, mainīts virszemes ūdeņu hidroloģiskais režīms, kā arī virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāte. Šīs izmaiņas var būt kā negatīvas, tā arī pozitīvas. Lielā mērā tas saistīts ar iepriekš veikto pētījumu un projektu kvalitāti un detalizācijas pakāpi, paredzot un īstenojot kvalitatīvākos, ekonomiski un tehniski piemērotākos risinājumus. Pie negatīvām ietekmēm var minēt apauguma, tai skaitā sugu un biotopu iznīcināšanu būvniecības darbu vietā, kā arī ainavas izmaiņas.

Netiešās ietekmes: Plānošanas dokumentā paredzēto risinājumu īstenošanai var prognozēt virkni netiešo ietekmju. Analogi kā tiešajām ietekmēm, arī netiešās ietekmes var būt pozitīvas vai negatīvas atkarībā no veikto pētījumu detalizācijas un pakāpes, projekta izstrādes/ izpētes laikā iegūto informāciju un konkrētās teritorijas specifiskajām vides aizsardzības prasībām, kā arī būvniecības darbu izpildes kvalitātes. Pasākumi, kuriem paredzamas ne vien tiešas (fizikālas), bet arī netiešas (atsevišķos gadījumos pozitīvas) ietekmes:

- ✓ Ūdensapgādes un kanalizācijas infrastruktūras sakārtošana apdzīvotās vietās ar iedzīvotāju skaitu zem 2000;
- ✓ Izstrādāto tehnisko noteikumu / standartu pielietošana praksē meliorācijas sistēmu uzturēšanā;
- ✓ Meliorācijas sistēmu bez izmantošanas darbības pārtraukšana;
- ✓ Izstrādāto tehnisko noteikumu / standartu realizēšana praksē polderu atjaunošanā, rekonstruēšanā;
- ✓ Polderu bez izmantošanas darbības pārtraukšana;
- ✓ Pilotprojektu pieejas izmantošana atsevišķu upju / upju posmu atjaunošanai.

Būtiskākās pozitīvās ietekmes saistāmas ar izkliebtā piesārņojuma apjoma samazināšanos, savukārt, kā negatīvās ietekmes var minēt netiešu ietekmi uz cilvēku veselību (peldēdņu kvalitāte punktveida piesārņojuma avotu tuvumā). Arī ūdeņu ekoloģiskās kvalitātes uzlabošanās dažu pasākumu īstenošanas rezultātā ir netieša ietekme.

Būtiski ir atzīmēt, ka visiem pasākumiem, kurus plānots realizēt Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plāna ieviešanas gaitā, ir pozitīva ietekme uz vismaz vienu no vides vai vides veselības elementu.

7.2. Īstermiņa, vidēji ilga un ilglaicīga ietekme

Analizējot Plānošanas dokumentā pasākumu programmā paredzētās darbības, kā arī to izraisītās izmaiņas vidē, konstatēts, ka paredzēto darbību īstenošana veido īslaicīgu un ilglaicīgu ietekmju kombināciju. Īstermiņa, vidēji ilga un ilglaicīgas ietekmes vērtētas tikai pasākumiem, kuri var radīt negatīvu ietekmi uz kādu no vides vai vides veselības elementiem. Kopsavilkumu par ilglaicīgām ietekmēm var apskatīt 1. pielikumā.

Īslaicīgas ietekmes galvenokārt saistītas ar būvniecības, sanācijas, rekonstrukcijas darbiem piesārņojuma slodzes mazināšanai un hidromorfoloģiskās ietekmes mīkstināšanai. Iespējamās īslaicīgās ietekmes raksturotas 7.2. tabulā.

7.2. tabula. Īslaicīgu ietekmju raksturojums

Pasākuma veids	Īslaicīga tieša ietekme
Ūdensapgādes un kanalizācijas infrastruktūras sakārtošana apdzīvotās vietās ar iedzīvotāju skaitu zem 2000	Būvniecība, punktveida slodzes palielināšanās, punktveida emisiju gaisā pieaugums, infrastruktūras tīklu izbūve - ietekme uz biotopiem un cilvēku veselību

Pasākuma veids	Īslaicīga tieša ietekme
Uzlabot esošo NAI darbības efektivitāti	Būvniecība, NAI darbības efektivitātes uzlabošanai
Veikt piesārņotu vietu sanāciju	Biotopu degradācija, ainavas izmaiņas
Veidot sedimentācijas dīķus/ padziļinājumus meliorācijas grāvjos biogēno elementu samazināšanai (mežsaimniecība)	Iespējama biotopu degradācija, īslaicīgas negatīvas ainavas izmaiņas
HES darbības izmaiņu veikšana, nodrošinot mazāku kaitējumu ūdeņu ekosistēmai	Būvniecības rezultātā iespējamas ainavas izmaiņas, ietekme uz biotopiem
Veikt pasākumus Babītes ezera apkārtnes un Lielupes lejesteces applūduma novēršanai, ietverot konkrētus pasākumus (piem., polderu rekonstrukcija u.c.)	Būvniecības un rekonstrukcijas darbu rezultātā iespējama īslaicīga negatīva ietekme uz bioloģisko daudzveidību un ainavu

Galvenās īslaicīgās ietekmes ir ietekme uz gaisa kvalitāti iepriekš minēto procesu rezultātā, piemēram, putekļi, uz ūdens resursiem vai uzduļķojumi būvniecības procesā, kā arī uz ainavas un bioloģisko daudzveidību. Lielākā daļa šo ietekmju beidzas pēc būvniecības/ rekonstrukcijas/ sanācijas darbu noslēgšanās, tādējādi ietekmējot vidi tikai samērā īsu laika posmu.

Īslaicīgas ietekmes rada pasākumi, kuru realizācijas rezultātā tiek būtiski mainīti dabiskie apstākļi (mitruma režīms, atsevišķu biotopu izmaiņšana):

- ✓ Ūdensapgādes un kanalizācijas infrastruktūras sakārtošana apdzīvotās vietās ar iedzīvotāju skaitu zem 2000;
- ✓ Izstrādāto tehnisko noteikumu / standartu pielietošana praksē meliorācijas sistēmu uzturēšanā;
- ✓ Meliorācijas sistēmu bez izmantošanas darbības pārtraukšana;
- ✓ Veidot sedimentācijas dīķus/ padziļinājumus meliorācijas grāvjos biogēno elementu samazināšanai (mežsaimniecība);
- ✓ HES darbības izmaiņu veikšana, nodrošinot mazāku kaitējumu ūdeņu ekosistēmai;
- ✓ Izstrādāto tehnisko noteikumu / standartu realizēšana praksē polderu atjaunošanā, rekonstruēšanā.

Daudzu minēto pasākumu veikšana paredz ilgstošus uzturēšanas darbus, līdz ar ko pastāvīgi tiek ietekmēti biotopi, arī ainavas daudzveidība, kā arī iespējama ietekme uz īpaši aizsargājamu dabas teritoriju, ja to teritorijā plānots īstenot pasākumus.

Atbilstoši likumam “Par ietekmes uz vidi novērtējumu” un Ministru kabineta 2004. gada 17. februāra noteikumiem nr. 87 “Kārtība, kādā novērtējama paredzētās darbības ietekme uz vidi” paredzamajām liela mēroga darbībām, kas var radīt būtisku ietekmi uz vidi (piemēram, HES uzpludinājumu, jaunu polderu sistēmu, jaunu NAI būvniecības gadījumā) veicams ietekmes uz vidi novērtējums, kura gaitā atsevišķi novērtējams esošais vides stāvoklis darbības īstenošanas un tai piegulošajās teritorijās, paredzēto darbību īstenošanas radītā ietekme uz vidi, dabas vērtībām, cilvēku veselību, kā arī citi faktori.

7.3. Summārās ietekmes

Ietekmju kopums, kas radīsies, realizējot plānošanas dokumentā paredzētos pasākumus visā tā darbības laikā, summārās ietekmes uz vidi, apskatāms 7.3. tabulā. Analizējot summārās iespējamās ietekmes, ņemta vērā visu paredzēto darbību īstenošanas iespējamā būtiskā ietekme uz bioloģisko daudzveidību, īpaši aizsargājamajām dabas teritorijām, ainavu, ūdens resursiem, gaisa kvalitāti, kultūrvēsturisko mantojumu un cilvēku dzīves apstākļiem. Protams, pasākumu īstenošanas ietekme ir atkarīga arī no vides prasību ievērošanas to ieviešanas laikā.

7.3. tabula. Summārās ietekmes

	Bioloģiskā daudzveidība	ĪADT	Ainavas daudzveidība	Ūdens kvalitāte un kvantitāte	Augsnes kvalitāte	Gaisa kvalitāte	Klimatiskie faktori	Kultūras, arhitektūras un arheoloģisko mantojums	Cilvēku veselība
Lielupes baseina apgabala summārās būtiskās ietekmēs	😊	😊	😊	😊	😊 😞	😞	😞	😞	😊

Nav būtiskas ietekmes	😞
Negatīva ietekme	😞
Pozitīva ietekme	😊

Jāatzīmē, ka Plānošanas dokumentā ietvertie pasākumi vērsti uz vides kvalitātes (ūdeņu un biotopu) uzlabošanu, veicinot ilgtspējīgu attīstību. Tai pat laikā jāatzīmē, ka atsevišķu risinājumu un pasākumu īstenošana var radīt kā pozitīvu, tā negatīvu ietekmi uz vidi, tai skaitā uz pasākumu realizācijas vietā vai tai tuvumā esošām īpaši aizsargājamām dabas teritorijām.

VIII RISINĀJUMI, LAI NOVĒRSTU VAI SAMAZINĀTU PLĀNOŠANAS DOKUMENTA UN TĀ IESPĒJAMO ALTERNATĪVU ĪSTENOŠANAS BŪTISKO IETEKMI UZ VIDĪ

Ja ir identificēta negatīva ietekme vai neskaidrība attiecībā uz noteiktās prioritātes ietvaros finansētajiem pasākumiem, vides pārskats piedāvā pasākumus, kuri paredzēti, lai novērstu, samazinātu un pēc iespējas kompensētu jebkādu negatīvu ietekmi uz vidi.

Iepriekšējās nodaļās analizējot Lielupes upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāna būtisko ietekmi uz vidi, galvenokārt, tiek secināts par plānojumā izvirzīto mērķu pozitīvu ietekmi uz vidi.

Turklāt lielākai daļai plānā izvirzīto mērķu sasniegšanai paredzētie pasākumi īstenošanas rezultātā var radīt neitrālu vai pozitīvu ietekmi uz vidi un tikai 6 pasākumi var radīt negatīvu ietekmi uz vidi. Tie galvenokārt saistīt ar pasākumiem izklieģētās, punktveida slodzes un morfoloģisko pārveidojumu ietekmes samazināšanai.

Tāpēc, lai ievērotu piesardzības principu plānojuma ieviešanā, svarīgi ir veikt priekšizpēti, izstrādāt tehniskos projektus vai veikt ietekmes uz vidi novērtējumu. Šis princips jau ir iestrādāts plānā - pārsvarā jauniem pasākumiem ir paredzēta priekšizpēte, tādējādi to realizācijas ietekmi uz vidi vēl iespējams novērst vai samazināt, kvalitatīvi veicot izpētes darbus.

Plānošanas dokuments pašreiz satur lielu daudzumu informācijas un provizorisku rezultātu tādās jomās kā kvalitātes novērtējums, slodžu un ietekmju analīze, kvalitātes mērķu noteikšana un pasākumu programmas izstrāde. Bez tam būtiska plānošanas dokumenta sastāvdaļa – ekonomiskā analīze šobrīd nav izstrādāta ūdensobjekta mērogā, līdz ar to precīzs situācijas novērtējums un attiecīgi adekvātu risinājumu izstrāde šobrīd nav iespējama visiem Lielupes baseina apgabala ūdeņiem.

Jaunākie monitoringa dati atsevišķos ūdensobjektos uzrāda kvalitātes uzlabošanās tendenci, kas skaidrojams ar aizvien progresējošo cilvēka saimnieciskās darbības apsūkumu, resursu ekonomiju, kā arī jau realizēto pasākumu efektu.

Augstākminēto iemeslu dēļ ir iesakāms, ka pirms pasākumu programmas realizācijas uzsākšanas 2012. gadā veikt būtiskāko Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plāna elementu pārskatīšanu un ja nepieciešams ieviest izmaiņas.

IX IESPĒJAMO ALTERNATĪVU IZVĒLES PAMATOJUMS

Upju baseinu apsaimniekošanas plāns un pasākumu programma jau principiāli ietver alternatīvu izvērtējumu, jo Ūdens apsaimniekošanas likumā noteikto mērķu sasniegšanai ir jāizstrādā pasākumu komplekss, kas ir tehniski vispiemērotākais, ekonomiski visizdevīgākais un vides kvalitātes mērķu sasniegšanai visefektīvākais. Plānošanas dokumentā ir ņemtas vērā virkne Eiropas savienības un Latvijas normatīvu vides aizsardzības prasību attiecībā uz videi draudzīgāko tehnoloģiju pielietošanu, saimniekošanas praksēm un īpaši aizsargājamo teritoriju apsaimniekošanu.

Šobrīd pasākumu atlasē ir ņemti vērā slodžu analīzes dati, kas tika aprēķināti, izmantojot *Mass Balance* modeli, kā arī izmaksu efektivitātes modeli ECOLAS – tieši izdevīgāko pasākumu kombināciju atlasē katrā ūdensobjektā. Līdz ar to ir secināts, ka Plānošanas dokumentā piedāvātie pasākumi ir labākā alternatīva arī ietekmes uz vidi samazināšanai.

Pasākumu atlasē ir diskutēts par pasākumu efektivitāti un gatavību tos ieviest tieši ar potenciālajiem pasākumu īstenotājiem, kā arī ar atbildīgajām institūcijām (LR Zemkopības ministrija, LR Vides ministrija, LR Ekonomikas ministrija) par iespējamiem finansējuma avotiem un piesaistīšanas mehānismiem.

Nevēlams, bet alternatīvs risinājums Plānošanas dokumenta īstenošanai iespējama nulles scenārijs (bāzes scenārijs), kas izstrādāts riska novērtēšanai. Tas paredzētu atteikšanos no Plānošanas dokumenta ieviešanas. Vides pārskata sadaļā 4.1. sniegts novērtējums situācijai, ja plānošanas dokuments netiktu īstenots, secinot, ka Lielupes baseina apsaimniekošanas plāna neieviešanas gadījumā 24 upju ūdensobjektos jeb 75% no visu upju ūdensobjektu skaita un 7 ezeru ūdensobjektos jeb 54% no visu ezeru ūdensobjektu skaita pastāv risks nesasniegt labu ūdens kvalitāti.

X IESPĒJAMIE KOMPENSĒŠANAS PASĀKUMI

Saskaņā ar likuma „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” 43. pantu „paredzēto darbību atļauj veikt vai plānošanas dokumentu īstenot, ja tas negatīvi neietekmē Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas (*Natura 2000*) ekoloģiskās funkcijas, integritāti un nav pretrunā ar tās izveidošanas un aizsardzības mērķiem. Ja paredzētā darbība vai plānošanas dokumenta īstenošana negatīvi ietekmē Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (*Natura 2000*), darbību atļauj veikt vai dokumentu īstenot tikai tādos gadījumos, kad tas ir vienīgais risinājums nozīmīgu sabiedrības sociālo vai ekonomisko interešu apmierināšanai un tajā ir ietverti kompensējoši pasākumi Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (*Natura 2000*) tīklam”.

Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plāns neparedz rīcības, kuru rezultātā varētu tikt tiešā veidā negatīvi ietekmētas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas. Saskaņā ar apsaimniekošanas plāna uzdevumiem, tā pasākumiem īpaša uzmanība jāpievērš īpaši aizsargājamo dabas teritoriju izvirzītajiem mērķiem un nosakot ūdens ekoloģiskās kvalitātes mērķus, aizsargājamo dabas teritoriju izvirzītās prasības ir primāras. Tomēr jāatzīmē, ka vairums īpaši aizsargājamo abas teritoriju nav izvirzījušās ūdens kvalitātes mērķus, tādējādi apgrūtinot interešu saskaņošanu.

Ja tomēr kāds no īstenojamiem pasākumiem apsaimniekošanas plāna ieviešanas gaitā negatīvi ietekmē Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju, tad kompensējošie pasākumi var būt šādi:

- biotopa izveidošana no jauna kādā jaunā vai paplašinātā teritorijā, ko paredzēts iekļaut *Natura 2000* tīklā;
- biotopa stāvokļa uzlabošana attiecīgās teritorijas daļā vai citā *Natura 2000* teritorijā, proporcionāli projekta radītajiem zaudējumiem;
- jaunas teritorijas ierosināšana saskaņā ar Sugu un biotopu direktīvu (92/43/EEK).

XI PLĀNOŠANAS DOKUMENTA ĪSTENOŠANAS IESPĒJAMĀS BŪTISKĀS PĀRROBEŽU IETEKMES NOVĒRTĒJUMS

Visos četros upju baseinu apgabalos ietilpst upes, kuru sateces baseini stiepjas pāri mūsu valsts robežām. Ūdens struktūrdirektīva 2000/60/EK šādos gadījumos uzdod: 1) koordinēt vides kvalitātes mērķu sasniegšanu, t.sk., pasākumu programmas, tajās ES dalībvalstīs, kuru teritorijā ir šāds baseinu apgabals, 2) censties vienoties par saskaņotu darbību arī ar pārējām valstīm, kuras nav pievienojušās ES. Tādējādi Latvijai ar Igauniju jāaskaņo rīcība Gaujas/Koivas apgabalā, ar Lietuvu – Ventas, Lielupes un Daugavas apgabalā, kā arī jātiecas sadarboties ar Krieviju un Baltkrieviju Daugavas sateces baseinā.

Lielupes baseina apgabalu ietekmē Lietuvas teritorijās esošās ekonomiskās aktivitātes un to rezultātā ūdeņos nonākušais piesārņojums.

11.1. Sadarbība ar kaimiņvalstīm

Par sadarbību ar starptautisko upju baseinu apgabalu apsaimniekošanu atbildīga ir LR Vides ministrija, kas organizē tikšanās un diskusijas par upju baseinu apsaimniekošanas plānos izvirzīto kvalitātes mērķu un nepieciešamo pasākumu īstenošanu šo mērķu sasniegšanu ar kaimiņvalstīm.

Lai izveidotu juridisko bāzi šādai sadarbībai, Latvijas un Lietuvas Vides ministrijas 2003. gada oktobrī parakstīja tehnisko protokolu par trīs upju baseinu apgabalu (Daugavas, Lielupes un Ventas) kopīgu apsaimniekošanu. Kopš tā laika vidēji divas reizes gadā notiek abu valstu speciālistu tikšanās, lai apspriestu upju baseinu apsaimniekošanas plānu izstrādi un ar to saistītus jautājumus. Vairākkārt pārrunāts ūdens kvalitātes vērtējums katrā valstī un tā salīdzināmība. Pasākumu programmām veltīta sanāksme varētu notikt 2009. gada otrā pusē, kad Lietuvā būs pabeigti apsaimniekošanas plāni tās teritorijā esošajām Ventas, Lielupes un Daugavas baseina apgabala daļām.

11.2. Iespējamais pārrobežu ietekmes novērtējums

Ņemot vērā to, ka Latvijas teritorija atrodas lielāko upju Gaujas, Daugavas, Lielupes un Ventas lejtecē, nav prognozējams, ka Lielupes baseina apgabalā paredzēto pasākumu veikšana virszemes ūdensobjektos varētu radīt pārrobežu ietekmi. Pasākumi paredzēti Latvijas teritorijā (Lielupes baseina apgabalā) radītā piesārņojuma/ ietekmes samazināšanai. Jāpiezīmē, ka Plānošanas dokuments paredz pirms daudzu pasākumu īstenošanas veikt izpētes darbus/ projektus, un, pamatojoties uz šiem pētījumiem, paredzēts īstenot piemērotākos pasākumus konkrētā teritorijā. Izstrādājot pētījumu programmu uzdevumus un pasākumu plānus, vērtējama arī iespējamā pasākumu īstenošanas pārrobežu ietekme, lai izslēgtu jebkādu negatīvu ietekmi. Plānošanas dokumenta īstenošanas rezultātā uzlabosies arī stāvoklis Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī, tādējādi radot pozitīvu ietekmi uz pārrobežu ietekmi.

XII PAREDZĒTIE PASĀKUMI PLĀNOŠANAS DOKUMENTA ĪSTENOŠANAS MONITORINGA NODROŠINĀŠANAI

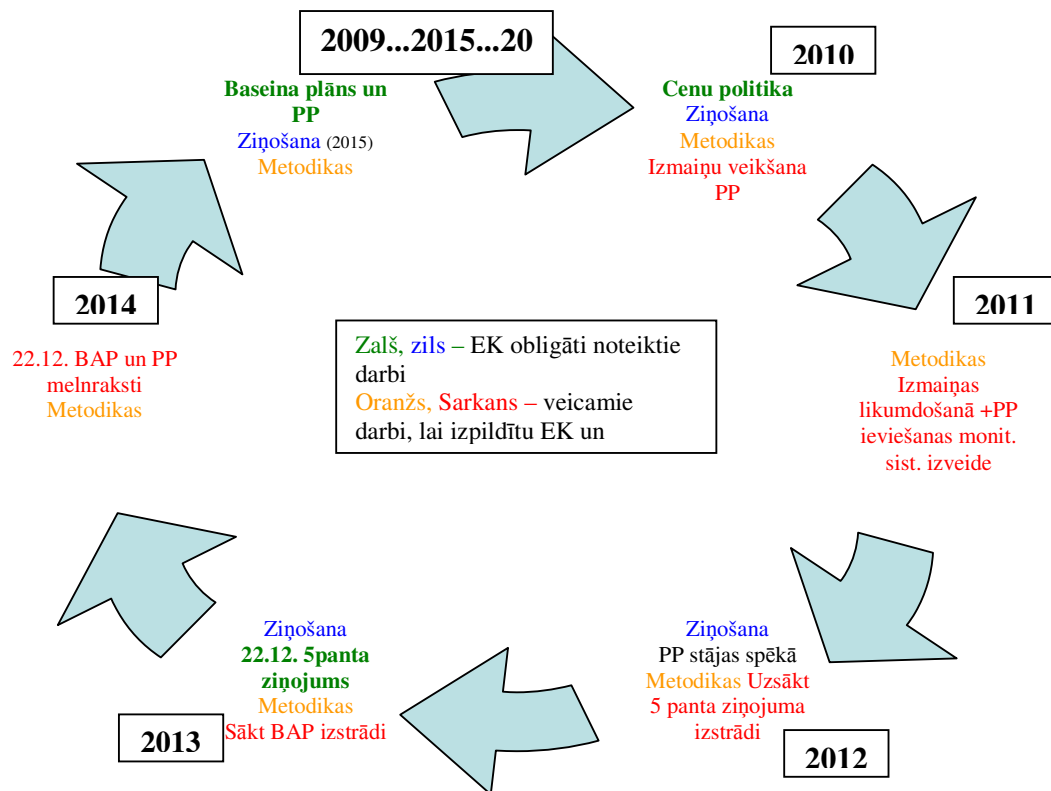
Plānošanas dokumenta īstenošanas monitoringa mērķis ir konstatēt plānošanas dokumenta tiešu, netiešu vai neparedzētu ietekmi uz vidi, kā arī nepieciešamības gadījumā veikt grozījumus Plānošanas dokumentā.

Līdz ar Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plānu tiks apstiprināts arī mehānisms, kā tiks uzraudzīta plānā paredzēto pasākumu ieviešana, bet jau šobrīd normatīvi nosaka atbildības un funkcijas plāna izpildes kontrolei. Saskaņā ar *Ūdens apsaimniekošanas likuma* 9. pantu LVĢMA:

- 1) izstrādā ūdeņu stāvokļa monitoringa programmas katram upju baseinu apgabalam (turpmāk — monitoringa programma);
- 2) sagatavo priekšlikumus par monitoringa programmu īstenošanai nepieciešamajiem finanšu līdzekļiem;
- 3) koordinē un organizē monitoringa programmu īstenošanu;
- 4) sniedz Eiropas Savienības normatīvajos aktos noteikto informāciju Eiropas Komisijai;
- 5) sagatavo un atjauno apsaimniekošanas plānu un pasākumu programmu projektus;
- 6) izstrādā ūdens resursu lietošanas ekonomisko analīzi;
- 7) nodrošina sabiedrības līdzdalību apsaimniekošanas plānu un pasākumu programmu sagatavošanā un atjaunošanā, kā arī informē par šiem plāniem un programmām attiecīgās pašvaldības, kuru administratīvajā teritorijā tos paredzēts īstenot;
- 8) koordinē pasākumu programmu īstenošanu;
- 9) saskaņo apsaimniekošanas pasākumus līdz pasākumu programmas apstiprināšanai, kā arī neatliekamus pasākumus, kas nav iekļauti pasākumu programmā;
- 10) sagatavo priekšlikumus par pasākumu programmu īstenošanai nepieciešamajiem finanšu līdzekļiem;
- 11) nodrošina konsultatīvo padomju darbību;
- 12) sadarbojas ar attiecīgo valstu kompetentajām institūcijām, lai nodrošinātu vides kvalitātes mērķu sasniegšanu starptautiskajā upju baseinu apgabalā, kā arī koordinē kopīgas pasākumu programmas.

Par pasākumu programmas uzraudzības īstenošanu atbildīgs ir Valsts vides dienests.

Detalizēta informācija par plānošanu un veicamajiem darbiem attiecībā uz ziņošanu, pasākumu ieviešanas plānu uzraudzības monitoringa programmu izveidošanu, kas jāveic nākamā plānošanas cikla ietvaros, ir attēlota 7.1. attēlā.

7.1. attēls. LVGMA funkcijas upju baseinu plānošanas nodrošināšanai 2009 – 2015

Lai nodrošinātu 7.1. attēlā redzamo Plānošanas dokumenta uzraudzības monitoringu un veicamo darbu uzraudzību, visā procesā ir izdalāmi 3 lieli bloki: pirmkārt, tā ir informācijas apkopošana par pasākumu ieviešanu, otrkārt, tā ir ziņojumu sagatavošana atbilstoši Ūdens struktūrdirektīvas vadlīnijās noteiktajos periodos par attiecīgām tēmām, un, treškārt, atbilstošu metodiku gatavošana.

Informācijas apkopošana, kas kalpo arī kā monitoringa instruments plānošanas dokumenta ieviešanas uzraudzībai, ir galvenais solis arī progresa ziņojuma gatavošanai uz 2012. gada 22. decembri. Tā kā saskaņā ar *Ūdens apsaimniekošanas likumu* LVGMA koordinē pasākumu programmu īstenošanu, uztur un apkopo informāciju par veiktajiem pasākumiem un antropogēno slodžu izmaiņām, kā arī veic minēto pasākumu efektivitātes analīzi, tad būtiski ir nodrošināt savstarpēju saikni informācijas nokļūšanai līdz LVGMA. Ir jāizstrādā kritēriji, pēc kuriem tiks veikta pasākumu programmas uzraudzība. Tā kā pasākumi skar daudzas jomas, būs nepieciešams ieguldīt lielu darbu šīs informācijas apkopošanai. Parametri, kuri noteikti jāapkopo:

- ūdenssaimniecības infrastruktūras uzlabošanas investīciju projektu ieviešana (ieguldītās investīcijas un panāktais piesārņojuma slodžu samazinājums) – Vides ministrija;
- pasākumu ieviešanas apjomi lauksaimniecības un mežsaimniecības sektorā (apjomi, izmaksas) – Zemkopības ministrija un Vides ministrija;
- īstenotie projekti/ ieviestās izmaiņas hidromorfoloģisko slodžu samazināšanai – Vides ministrija, Zemkopības ministrija;
- īstenotie sanācības projekti (piesārņotās vietas – teritorijas lielums, izmaksas) – Vides ministrija, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija;
- monitoringa programmas rezultāti – LVGMA;

- punktveida piesārņojuma slodžu izmaiņas (datu bāzē „2-Ūdens” iekļautā informācija) – LVĢMA.

Jāņem vērā, ka turpmākajos gados – līdz 2015. gadam – jā sagatavo vairāki ziņojumi:

- 22.03.2010. – Ziņojums par sagatavotajiem pirmajiem upju baseinu apsaimniekošanas plāniem, tajos iekļautajiem pasākumiem un izmantotajām metodoloģijām;
- 22.12.2012. – Progresā ziņojums par Pasākumu programmas ieviešanu, t.sk. par ierosinātajām izmaiņām normatīvajos aktos;
- 22.12.2013. – Ziņojuma gatavošana atbilstoši Ūdens struktūrdirektīvas 5. pantam (antropogēno slodžu raksturojums un ekonomiskā analīze);
- 22.12.2015. – Ziņojums par Pasākumu programmas ieviešanu.

Lai būtu iespējams izsekot un saprast Plānošanas dokumentā iekļautās informācijas/ analīzes pamatojumu, ir jābūt izstrādātām metodikām, pēc kurām tad arī tiek gatavoti arī nākamie upju baseinu apsaimniekošanas plāni, tādējādi nodrošinot informācijas salīdzināmību. Daudzas, bet ne visas, no metodikām jau ir sagatavotas. Palielinoties informācijas apjomam un pieaugot zināšanu līmenim metodikas iespējams uzlabot un papildināt.

XIII VIDES PĀRSKATA KOPSAVILKUMS

Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plāna Vides pārskats sagatavots saskaņā ar likumu „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” un Ministru kabineta 23.03.2004. noteikumiem Nr. 157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums”.

Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plāna stratēģiskās ietekmes uz vidi novērtējuma vides pārskats izstrādāts vienlaikus ar paša plāna sabiedriskās apspriešanas gaitu. Tā izstrādē ir izmantoti pieejamie politikas dokumenti, statistika, informācija un zināšanas par vides novērtēšanas metodēm.

Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plāns izstrādāts saskaņā ar Latvijas ūdens apsaimniekošanas likumdošanas prasībām. Plāns un tajā iekļautā pasākuma programma ir vidēja termiņa plānošanas dokuments, kuram ir jānodrošina vides kvalitātes mērķu sasniegšanu ūdens apsaimniekošanas jomā. Plāna galvenais mērķis ir novērst visu virszemes ūdensobjektu stāvokļa pasliktināšanos un aizsargāt tos, uzlabojot ūdens kvalitāti un, ja nepieciešams, veicot sanāciju, — lai visos virszemes ūdensobjektos sasniegtu labu virszemes ūdeņu stāvokli.

Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plāns ietver ūdens vides stāvokļa analīzi, slodžu un ietekmju novērtējumu un tendenču izvērtējumu, ūdens lietotāju (tautsaimniecības sektoru) ekonomisko analīzi. Plānā definēti vides kvalitātes mērķi un sastādīta pasākumu programma mērķu sasniegšanai primāri līdz 2015. gadam, taču atsevišķu mērķu sasniegšanai arī līdz 2027. gadam. Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plāns sastāv no 8 nodaļām, kurās ietverta informācija, kas prasīta Latvijas likumdošanā un Ūdens struktūrdirektīvā 2000/60/EK.

Upju baseina apsaimniekošanas plānošanai un organizēšanai, baseins tiek iedalīts ūdensobjektos, tāpēc attiecīgā informācija un pasākumi tiek arī plānoti ūdensobjektu līmenī.

Tā kā plāna galvenā vides tēma ir ūdens resursu aizsardzība un apsaimniekošana, tad Vides pārskats sniedz aprakstu par esošo ūdens resursu stāvokli un iespējamām izmaiņām, ja plānošanas dokuments netiktu īstenots. Vides pārskatā tiek raksturotas piesārņojošās slodzes gan no punktveida, gan difūziem piesārņojuma avotiem. Visbūtiskāko ietekmi uz ūdeņu kvalitāti rada izkliedētais piesārņojums un punktveida, proti, uzkrāto fosfora un slāpekļa savienojumu izskalošanās no lauksaimniecības/ mežsaimniecības teritorijām, kā arī, nepietiekami attīrītu notekūdeņu novadīšana dabiskajās ūdenstilpnēs un ūdenstecēs. Kopsummā tas rada ūdens eitrofikāciju, kas tādējādi negatīvi ietekmē zivju resursus un samazina arī bioloģisko daudzveidību. Par būtisku Lielupes baseina apgabalā tiek uzskatīta arī pārrobežu piesārņojuma slodze.

Savukārt, pazemes ūdeņus visvairāk ietekmē no piesārņotajām vietām nākošais piesārņojums, piemēram, degvielas uzpildes staciju un naftas bāzu teritorijas, naftas pārstrādes produktu uzņēmumu teritorijas, kā arī vēsturiski piesārņotās vietas – dažādi armijas objekti. Pārskats norāda arī uz saistību ar plūdu riska apdraudējumu.

Esošās situācijas raksturojumā tiek sniegta informācija par ūdens ekoloģisko un ķīmisko kvalitāti. Saskaņā ar 2004.-2007. gada monitoringa datiem, aptuveni divas trešdaļas (18 no 26) apsekoto upju ūdensobjektu un tikpat (9 no 12) ezeru ūdensobjektu Lielupes baseina apgabalā neatbilst labai kvalitātei. Visbiežākie labas kvalitātes neatbilstības cēloņi upju ūdensobjektiem ir augstas biogēnu koncentrācijas ūdenī, bet ezeriem – augsta hlorofila *a* koncentrācija un fitoplanktona biomasa, jo salīdzinoši seklo ezeru ūdens uzsilst vasarā, un tajā veidojas labvēlīgi apstākļi fitoplanktona savairošanās.

Vides pārskatā ir ietverta informācija par pārrobežu piesārņojumu, jo Lielupes upju baseina apgabals ir kopējs ar Lietuvu. Līdz ar to ūdeņi Latvijas teritorijā nonāk jau piesārņoti.

Upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāns aptver jau esošas un likumdošanā nostiprinātas rīcības, kas var būtiski ietekmēt ūdens resursu stāvokli visā baseina teritorijā.

Tomēr būtiski ir izcelt to, kas līdz šim nav tieši paredzēts un prasīts ne likumdošanā, ne plānošanas dokumentos. Tas attiecas uz tiem konkrētiem ūdens objektiem, kur dēļ piesārņojošām slodzēm pastāv risks nerasniegt labu ūdens kvalitāti noteiktajā plānošanas periodā, realizējot tikai jau likumdošanā iestrādātās rīcības. Tādējādi šī plānošanas dokumenta īstenošana būtiski pozitīvā veidā ietekmēs tieši šīs - sauktās „riskā” teritorijas, jo plāns paredz veikt papildus pasākumus tieši šajās teritorijās. Lielupes baseina apgabala risks nerasniegt labu ūdens kvalitāti līdz 2015. gadam pastāv kopumā 24 upju ūdensobjektos (75%) un 7 ezeru ūdensobjektos (54%). Tāpēc dažādu slodžu samazināšanai, bez jau likumdošanā noteiktajām rīcībām piesārņojuma slodzes samazināšanai, būtu nepieciešams veikt vienu vai vairākus papildu pasākumus.

Vides pārskats sniedz apkopojumu par plānošanas dokumenta saistību ar vides problēmām. Tiek norādīta saistība ar šādām vides problēmām: izkliedētais piesārņojums, pārrobežu piesārņojums, ūdensobjektu hidromorfoloģiskās izmaiņas, punktveida piesārņojums, plūdu risks, pazemes dzeramā ūdens resursu neracionāla izmantošana, dzeramā ūdens kvalitāte, vēsturiskais piesārņojums, bioloģiskās daudzveidības saglabāšana.

Vides pārskats sniedz vērtējumu par iespējamo Lielupes upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāna būtiskajām pozitīvajām un negatīvajām ietekmēm uz vidi. Kopumā plāna ietekme uz vidi būtu vērtējama kā pozitīva, kā arī plānojumam nevajadzētu radīt būtiskas negatīvas izmaiņas.

Plānošanas dokumentā un pasākumu programmā iekļautie pasākumi ir vērsti uz ūdeņu ekoloģiskās kvalitātes uzlabošanu vai nepasliktināšanu ilgtermiņā. Nozīmīgākās pozitīvās ietekmes saistāmas ar pasākumiem punktveida, izkliedētās slodzes un morfoloģisko pārveidojumu ietekmes samazināšanai. Tomēr, lai nodrošinātu, ilgtermiņa mērķu sasniegšanu, var tikt nodarīti īslaicīgi kaitējumi videi, vai zaudētas dabas vērtības. Piemēram, lielo notekūdeņu attīrīšanas iekārtu vai mēslu krātuvju būvniecība rada dažādas ietekmes uz vidi. Tāpēc, lai ievērotu piesardzības principu plānojuma ieviešanā, Vides pārskats iesaka veikt priekšizpēti, izstrādāt tehniskos projektus vai veikt ietekmes uz vidi novērtējumu.

Pārējās pasākumu grupas, kas saistītas ar izpēti, stratēģisko un sadarbības plānošanu, ļaus novērtēt nepieciešamo pasākumu ietekmi uz vidi, bet atstās netiešu ietekmi.

Upju baseinu apsaimniekošanas plāns un pasākumu programma jau principiāli ietver alternatīvu izvērtējumu, jo pasākumu atlasē ir ņemti vērā slodžu analīzes dati, kas tika aprēķināti, izmantojot *Mass Balance* modeli, kā arī izmaksu efektivitātes modeli ECOLAS – tieši izdevīgāko pasākumu kombināciju atlasei katrā ūdensobjektā. Bez tam, pasākumi ir apspriesti ar mērķgrupām, kuras būs atbildīgas par to ieviešanu, kopīgi novērtējot gan finansējuma piesaistes iespējas, gan iespējamo ietekmi uz vidi un pasākuma efektu. Līdz ar to ir secināts, ka Plānošanas dokumentā piedāvātie pasākumi ir labākā alternatīva arī ietekmes uz vidi samazināšanai.

Vides pārskats paredz veikt Lielupes upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāna īstenošanas monitoringu, lai konstatētu plānošanas dokumenta īstenošanas tiešu vai netiešu ietekmi uz vidi, vides pārskatā iepriekš neparedzētu ietekmi uz vidi, kā arī, ja nepieciešams, izdarītu grozījumus plānošanas dokumentā.

Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plāns neparedz rīcības, kuru rezultātā varētu tikt tiešā veidā negatīvi ietekmētas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas. Saskaņā ar apsaimniekošanas plāna uzdevumiem, tā pasākumiem īpaša uzmanība jāpievērš īpaši aizsargājamo dabas teritoriju izvirzītajiem mērķiem un nosakot ūdens ekoloģiskās kvalitātes mērķus, aizsargājamo dabas teritoriju izvirzītās prasības ir primāras. Tomēr jāatzīmē, ka vairums īpaši aizsargājamo abas teritoriju nav izvirzījušās ūdens kvalitātes mērķus, tādējādi apgrūtinot interešu saskaņošanu.

Vides pārskata sabiedriskā apspriešana organizēta laika posmā no 2009. gada 9. jūnija līdz 20. jūlijam, kad iedzīvotāji var iepazīties ar Vides pārskatu un plānojuma materiāliem gan Latvijas Vides ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūrā (LVĢMA) klātienē, gan LVĢMA mājas lapā www.lvgma.gov.lv.

Lielupes baseina apgabala apsaimniekošanas plāna pasākumu programmas iespējamais ilglaicīgās būtiskās ietekmes uz vidi izvērtējums

UBAP pasākumu programmas papildus pasākumi	Pasākuma mērogs	Ietekme Tieša/ Netieša	Bioloģiskā daudzveidība	ĪADT	Ainavas daudzveidība	Ūdens resursi	Augšnes kvalitāte	Gaisa kvalitāte	Klimatiskie faktori	Kultūras, arhitektūras un arheoloģisko mantojums	Cilvēku veselība
Uzlabot esošo NAI darbības efektivitāti	L106 SP („Jaunbērzes pagasta padome” Jaunbērzē, „Džūkstes pagasta padome” Pienavā, Lanceniekos, „Slampes pagasta komunālais dienests” Ozolniekos un Slampē), L108 SP („Palīgs L” Līvbērzē), L123 („Svēte 1” Svētē un Jēkabniekos, „Tērvetes novada dome” Dzeguzēnos), L143 („Āne EP” Ānē, „Staļģenes komunālais dienests” Blukās, „Mežotnes pagasta padome” Mežotnē, „Saulaines profesionālā vidusskola” Saulainē, „Emburga” Emburgā), L176 („Ceraukstes pagasta padome” Ceraukstē, „Gailīšu pagasta padome” Uzvarā), L111 („Annenieku pagasta padome” Kaķeniekos, V/A filiāle „Lielbērze”), L118 („Bēnes nami” Bēnē, „Īles pagasta padome” Īlē, „Lielauces pagasta padome” Lielaucē), L120 („Glūdas pagasta komunālā saimniecība” Zemgalē, „Zaļenieku pagasta padome” Zaļeniekos), L153 („Gailīšu pagasta padome” Pācē, „Rundāles pagasta padome” Pilsrundālē), L169 („Namu pārvalde” Aknīstē)	Tieša	😊	😊	✍️	😊	😐	😊 😊	😊	😐	😊

UBAP pasākumu programmas papildus pasākumi	Pasākuma mērogs	Ietekme Tieša/ Netieša	Bioloģiskā daudzveidība	IADT	Ainavas daudzveidība	Ūdens resursi	Augsnes kvalitāte	Gaisa kvalitāte	Klimatiskie faktori	Kultūras, arhitektūras un arheoloģisko mantojums	Citvēku veselība
Ūdensapgādes un kanalizācijas infrastruktūras sakārtošana apdzīvotās vietās ar iedzīvotāju skaitu zem 2000	Apdzīvotas vietas ar iedzīvotāju skaitu zem 2000	Tieša un netieša	😊	😊	😐	😊	😐	😞 smakas	😊	😐	😊
Veikt piesārņotu vietu sanāciju	Kūdras izgāztuve (L100 SP)	Tieša arī netieša	😊	😐	😊	😊	😊	😐	😐	😐	😊
Veikt kultūraugu mēslošanas plānošanu ārpus ĪJNT – pārējā Latvijas teritorijā.	Ārpus ĪJNT (ārpus Rīgas, Dobeles, Jelgavas, Bauskas raj.): 7.02 km ² L166 625.24 km ² , 13 ūdensobjektos: L106 SP, L109, L111, L117 SP, L121, L143, L159, L166, L176, un L107, L114, L144 SP, L169		😊	😊	😐	😊	😊	😊	😐	😐	😊
5/ 10m buferjoslu ievērošana un zaļmēslojuma izmantošana aramzemēs	L107, L108 SP		🚫	🚫	😊	😊	😐	😐	😊	😐	😊
Pastiprināti kontrolēt saimnieciskās darbības/ aktivitātes aizsargjoslās	L107, L108 SP		😊	😐	😊	😊	😐	😐	😐	😐	😊
Izstrādāto tehnisko noteikumu / standartu pielietošana praksē meliorācijas sistēmu uzturēšanā	Meliorācijas sist., kas tiek izbūvētas / atjaunotas / pārbūvētas, (i) izmantojot sabiedrisko finansējumu, (ii) teritorijās ar ūdens kvalitātes mērķu sasniegšanas problēmām – L100 SP, L120, L147, L148 SP, L149.	Tieša un arī netieša	😞 😊	😐 😊	🚫	😊	🚫	😐	🚫	😐	😐
Meliorācijas sistēmu bez izmantošanas darbības pārtraukšana (pilotprojektu pieeja)	Noteiktas pēc prioritizēšanas. (iespējams – īpaši aizsargājamā dabas teritorijā)	Tieša un arī netieša	😊	😞 😊	😊	🚫	😐	😐	😐 □	😐	🚫
Buferjoslu (10 m) ievērošana meža zemēs	0.65 km ² , L121		😊	😊	😊	😊	😊	😐	😊	😐	😐
Labas ciršanas prakses ievērošana meža zemēs ūdensteču tuvumā attiecīgos reljefa apstākļos	0.92 km ² , L121 un L146		😊	😊	😊	😊	😊	😐	😊	😐	😐

UBAP pasākumu programmas papildus pasākumi	Pasākuma mērogs	Ietekme Tieša/ Netieša	Bioloģiskā daudzveidība	IADT	Ainavas daudzveidība	Ūdens resursi	Augsnes kvalitāte	Gaisa kvalitāte	Klimatiskie faktori	Kultūras, arhitektūras un arheoloģisko mantojums	Citvēku veselība
Veidot sedimentācijas dīķus/ padziļinājumus meliorācijas grāvjos biogēno elementu samazināšanai (mežsaimniecība)	L147m L148 SP, L149	Tieša									
Veikt tehnisko izpēti par HES ietekmi uz ekoloģisko stāvokli un piemērotākajiem "mīkstinošajiem" pasākumiem (un tehnoloģiskajiem risinājumiem) negatīvās ietekmes novēršanai.	18 HES										
HES darbības izmaiņu veikšana, nodrošinot mazāku kaitējumu ūdeņu ekosistēmai (ūdens līmeņa svārstību samazināšana, ekoloģiskā caurplūduma nodrošināšana mazūdens periodā, zivju aizsargierīču pielietošana)	10 HES (L123 – Gulbīšu, Lielberķenes, Mūrmuižas HES; L109 – Bērzes HES; L114 – Bikstupes HES; L144 SP – Ziedleju, Viduskrogeru HES; L166 – Ērberģes, Grīvnieku, Neretas HES)	Tieša									
Īstenot ostu teritorijās prioritāros pasākumus izpētes rezultātā.	Lielupes osta (L100 SP)	Tieša									
Izstrādāto tehnisko noteikumu / standartu realizēšana praksē polderu atjaunošanā, rekonstruēšanā	Polderi, kas tiek atjaunoti / rekonstruēti, (i) izmantojot sabiedrisko finansējumu, (ii) teritorijās ar ūdens kvalitātes mērķu sasniegšanas problēmām	Tieša un arī netieša	 	 							
Polderu bez izmantošanas darbības pārtraukšana (pilotprojektu pieeja)	Noteikti pēc prioritizēšanas. (iespējams – īpaši aizsargājamā dabas teritorijā)	Tieša un arī netieša									

UBAP pasākumu programmas papildus pasākumi	Pasākuma mērogs	Ietekme Tieša/ Netieša	Bioloģiskā daudzveidība	ĪADT	Ainavas daudzveidība	Ūdens resursi	Augsnes kvalitāte	Gaisa kvalitāte	Klimatiskie faktori	Kultūras, arhitektūras un arheoloģisko mantojums	Citvēku veselība
Pilotprojektu pieejas izmantošana atsevišķu upju / upju posmu atjaunošanai	Straujteču veidošana – L109 un L111 (starp HESiem), L117 SP un L118 (ūdensobjekta vidus – robeža lejtecē), L120, L146, L149, L169 (vidus daļā un Z daļā ezeru ūdensobjektam E078); Meandru veidošana (pēc neizmantoto regulēto posmu izpētes) – L147	Tieša un arī netieša	😊	😊	😊	😊	😊	😊	🚫	😊	😊
Veikt Varkaļu kanāla slūžu rekonstrukciju	Varkaļu kanāls (L100 SP, E032 SP)		😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊
Veikt pasākumus Babītes ezera apkārtnes un Lielupes lejtences applūduma novēršanai, ietverot konkrētus pasākumus (piem., polderu rekonstrukcija u.c.)	E032 SP <i>Babītes ezers</i>	Tieša	🚫	😊	🚫	😊	😊	😊	😊	😊	😊
Veikt aprēķinus un nepieciešamo izpēti HES kaskādes aizsprostu pārraušanas gadījumā apdraudētajās teritorijās leļpus HES ūdenskrātuvēm, kā arī sagatavot visas HES kaskādes optimāli saskaņotas ekspluatācijas noteikumus.	HES kaskāde: L166 un L169		😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊
Saglabāt nelielas gruntsūdeņu līmeņa svārstības, lai novērstu karsta kriteņu veidošanos strauju ūdens līmeņa izmaiņu dēļ.	L159		😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊
Veikt turpmākus monitoringa pētījumus kvalitātes noteikšanai	L114, L166 un E078		😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊
Veikt izpētes projektu slodžu analizēšanai, nepieciešamo pasākumu atlasei un īstenošanai	E032 SP <i>Babītes ezers</i>		😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊
Īpaši ņemt vērā un ievērot minētajās teritorijās esošo ĪADT pasākumu īstenošanu	L100 SP, L106 SP, L107		😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊

UBAP pasākumu programmas papildus pasākumi	Pasākuma mērogs	Ietekme Tiesā/ Netiesā	Bioloģiskā daudzveidība	ĪADT	Ainavas daudzveidība	Ūdens resursi	Augsnes kvalitāte	Gaisa kvalitāte	Klimatiskie faktori	Kultūras, arhitektūras un arheoloģisko mantojums	Citvēku veselība
Definēt konkrētus kvalitātes kritērijus ĪADT	E034, E035 esošās ĪADT		☹️	☹️	☹️	☹️	☹️	☹️	☹️	☹️	☹️
Tehnisko noteikumu / standartu izstrāde, izbūvējot / atjaunojot / pārbūvējot meliorācijas sistēmas.	Visa Latvija		😊	☹️	☹️	😊	☹️	☹️	☹️	☹️	☹️
Tehnisko noteikumu / standartu izstrāde, atjaunojot / rekonstruējot polderus.	Visa Latvija		😊	☹️	☹️	😊	☹️	☹️	☹️	☹️	☹️
Izstrādāt stratēģiju un vadlīnijas pārveidoto / regulēto upju / upju posmu atjaunošanai.	Visa Latvija		😊	😊	😊	😊	☹️	☹️	☹️	☹️	☹️
Veikt pētījumu par esošo dabas resursu nodokļa (DRN) piemērošanas efektivitāti ar mērķi: izvērtēt nepieciešamību un iespējas a) piemērot DRN ūdens izmantošanas veidiem, uz kuriem tas šobrīd neattiecas, bet kas rada nozīmīgu slodzi uz ūdens resursiem un ūdens vidi; b) mainīt DRN piemērošanas kārtību, lai sekmētu racionālu ūdens resursu izmantošanu; c) palielināt DRN, lai nodrošinātu finansējumu atsevišķu pasākumu programmas papildus	Visa Latvija		☹️	☹️	☹️	☹️	☹️	☹️	☹️	☹️	☹️
Izveidot sadarbības "platformu" starp ostām nepieciešamo rīcības pasākumu īstenošanai.	Visa Latvija		☹️	☹️	☹️	😊	☹️	☹️	☹️	☹️	☹️
Apstiprināt MK noteikumu projektu „Noteikumi par fosfātus saturošu veļas mazgāšanas līdzekļu lietošanas ierobežojumiem”	Visa Latvija		😊	😊	😊	😊	😊	😊	☹️	☹️	😊

UBAP pasākumu programmas papildus pasākumi	Pasākuma mērogs	Ietekme Tieša/ Netieša	Bioloģiskā daudzveidība	IADT	Ainavas daudzveidība	Ūdens resursi	Augsnes kvalitāte	Gaisa kvalitāte	Klimatiskie faktori	Kultūras, arhitektūras un arheoloģisko mantojums	Citvēku veselība
Informācijas strukturēšana, informācijas plūsmu mehānisma un atgriezeniskās saites efektīvas darbības nodrošināšana	Visa Latvija		😊	😐	😊	😊	😐	😐	😐	😐	😐
Vides izglītības programmu izstrādāšana un realizēšana sadarbībā ar ekspertīzes jomu	Visa Latvija		😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊
Sabiedrības līdzdalības mehānisma upju baseinu apsaimniekošanai izstrādāšana un ieviešana	Visa Latvija		😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊
LVĢMA sadarbība ar lokāla mēroga mērķgrupām videi draudzīgas rīcības iniciēšanai un realizēšanai ūdens resursu apsaimniekošanā	Visa Latvija		😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊
Upju baseinu apsaimniekošanas plānu Pasākumu programmas ieviešanas mehānisma izstrāde - Atbalsts papildus pasākumu ieviešanā	Visa Latvija		😐	😐	😐	😊	😐	😐	😐	😐	😐
Nav būtiskas ietekmes	😐										
Negatīva ietekme	😞										
Pozitīva ietekme	😊										
Nezināma ietekme	👉										
Jāpēta iespējamā ietekme tiem, kam mainās mitruma režīms, t.sk. ,plūdu pasākumiem	☐										

*Ja ievēro LR likumdošanu, saskaņo ar VKI. BA plānā nav tik nopietnu izmaiņu paredzētas.

UBAP pasākumu programmas papildus pasākumi	Pasākuma mērogs	Ietekme Tieša/ Netieša	Bioloģiskā daudzveidība	ĪADT	Ainavas daudzveidība	Ūdens resursi	Augsnes kvalitāte	Gaisa kvalitāte	Klimatiskie faktori	Kultūras, arhitektūras un arheoloģisko mantojums	Cilvēku veselība
---	------------------------	-------------------------------	--------------------------------	-------------	-----------------------------	----------------------	--------------------------	------------------------	----------------------------	---	-------------------------

** Vērtēta ietekme uz dzērāmo ūdeni un peldvietām